विश्व स्वास्थ्य संगठनको सुर्तिजन्य पद्धार्थ नियन्त्रण सम्बन्धी अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धि

नेपाल कानून आयोग

विषयसूची

प्रस्तावना

भाग १	परिचय
भाग २	उद्धेश्य, निर्देशक सिद्धान्त र सामान्य दायित्व
भाग ३	सुर्तिजन्य पद्धार्थको माग कम गराउने उपायहरु
भाग ४	सुर्तिजन्य पद्धार्थको आपुर्ति कम गराउने उपायहरु
भाग ५	वातावरण संरक्षण
भाग ६	दायित्व
भाग ७	वैज्ञानिक, प्राविधिक सहायता र सूचना आदान प्रदान
भाग ८	संस्थागत व्यवस्था र वित्तीय स्रोत
भाग ९	विवादको समाधान
भाग १०	महासन्धिको विकास
भाग ११	अन्तिम व्यवस्था
अनुसूची १	

नेपाल कानून आयोग

विश्व स्वास्थ्य संगठनको सुर्तिजन्य पद्धार्थ नियन्त्रण सम्बन्धी अवधारणा

(फ्रेमवर्क)

महासन्धि

प्रस्तावना

यस महासन्धिका पक्षहरु,

जनस्वास्थ्य सम्बर्द्धनमा आफ्नो अधिकारको प्रयोग गर्न प्राथमिकता दिने कुराप्रति प्रतिवद्ध हुँदैं,

सूर्तिजन्य महामारीको फैलावटले जनस्वास्थ्यमा गम्भिर परिणामहरुको साथसाथै विश्वव्यापी रुपमा उत्पन्न हुने समस्यालाई यथासम्भव समाधान गर्न व्यापक, प्रभावकारी, उपयुक्त र वृहत अन्तर्राष्ट्रिय तत्परतामा सबै पक्ष राष्ट्रहरुको सहभागिता तथा सहकार्यलाई आव्हान गर्ने कुरालाई मनन गर्दै,

सुर्तिजन्य पदार्थको सेवन तथा सूर्तिजन्य धुवाँको सम्पर्कबाट जनस्वास्थ्य सम्बन्धी, सामाजिक, आर्थिक एवं वातावरणीय क्षेत्रमा पर्न सक्ने विनाशकारी विश्वव्यापी असरहरु प्रति अन्तर्राष्ट्रिय समुदायको चासोलाई उजागर गर्दै,

चुरोट तथा सूर्तिजन्य उत्पादनहरुको सेवन एवं उत्पादनमा विश्वव्यापी बृद्धि लगायत खासगरी विकासोन्मुख मुलुकका परिवारहरु, गरिबहरु तथा त्यहाँको राष्ट्रिय स्वास्थ्य प्रणालीमा पर्ने आर्थिक भारका सम्बन्धमा गम्भिरतापूर्वक चासो राख्दै,

सूर्तिजन्य पदार्थको सेवन एवं सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कका कारण मृत्यु, रोग र अशक्तता देखा पर्ने र सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्क एवं अन्य यस प्रकारका पदार्थको प्रयोगवाट उत्पन्न हुने अस्वस्थ्यकर अवस्था साथै सूर्तिजन्य रोगहरुको प्रभाव लामो समयसम्म रहिरहन सक्ने कुरा वैज्ञानिक रुपले प्रमाणित भई स्थापित भइसकेको तथ्यलाई मान्यता दिंदै,

नेपाल कानून आयोग

चुरोट र यस्तै प्रकारका अन्य सूर्ति मिश्रित उत्पादनहरु मानिसहरुलाई लत बसाउने गरी नशालु, आनुवंशिक एवं क्यान्सरजन्य तत्वहरुको मिश्रण गरी बिशेष किसिमले उत्पादित भएको तथ्यलाई स्वीकार गर्दै, र सूर्ति वा धुँवाजन्य उत्पादनहरुमा लत बस्नुलाई मुख्य अन्तर्राष्ट्रिय रोगहरुको वर्गीकरणमा छुट्टै रोगको रुपमा विशिष्टीकृत गरिएको कुरा साथै सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट गर्भावस्थामा शिशुको स्वास्थ्य तथा विकासमा समेत प्रतिकूल असर पु-याउन सक्ने बैज्ञानिक पुष्टीलाई आत्मसात गर्दै,

बालबालिका र बयस्कहरुमा धुम्रपान र यस्तै प्रकारका अन्य सूर्तिजन्य बस्तुको सेवन विश्वव्यापी रुपमा बढ्दै गएको साथै खासगरी कलिलो उमेरमा हुने गरेको अत्यधिक धुम्रपानका बारेमा गहिरो सरोकार व्यक्त गर्दै,

महिला तथा किशोरीहरुमा धुम्रपान र यस्तै प्रकारका अन्य सूर्तिजन्य बस्तुको सेवन विश्वव्यापी रुपमा बढ्दै गएकोप्रति सजग हुँदै र नीति निर्माण एवं कार्यान्वयनका सबै तहमा महिलाहरुको पूर्ण सहभागिता साथै सूर्ति नियन्त्रणका सम्बन्धमा बिशेष-लैङ्गिक रणनीतिको आवश्यकतालाई ध्यानमा राख्दै,

आदिवासी जनजातिहरुमा धुम्रपान र यस्तै प्रकारका अन्य सूर्तिजन्य वस्तुहरुको सेवन उच्चदरमा हुने गरेको तथ्यमा गहिरो सरोकार व्यक्त गर्दै,

सूर्तिजन्य उत्पादनहरुको प्रयोगलाई प्रोतसाहित गर्ने उद्देश्यले गरिएका विज्ञापन, प्रबर्द्धन तथा प्रायोजनबाट उत्पन्न हुने सबै प्रकारका असरहरुमा गम्भीर चिन्ता व्यक्त गर्दै,

चुरोट तथा यस्तै प्रकारका अन्य सूर्तिजन्य उत्पादनहरुमा हुने गरेको सबै प्रकारको अबैध व्यापार, तस्करी, अबैध र नक्कली उत्पादन समेतको नियन्त्रणमा आवश्यकता अनुसार सहकार्य गर्ने कुरालाई मान्यता दिंदै,

सूर्ति नियन्त्रण गर्न सबै तहमा बिशेषगरी विकासोन्मुख तथा अर्थव्यवस्था संक्रमणमा रहेका मुलुकहरुमा सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी वर्तमान समयमा कुनै

नेपाल कानून आयोग

कार्यकम गर्दै आईरहेका एवं भविष्यमा समेत त्यस्ता कार्यकम संचालन गर्न ती मुलुकहरुलाई पर्याप्त प्राविधिक तथा वित्तीय स्रोत आवश्यक पर्ने कुरालाई आत्मसात गर्दै,

सूर्तिको माग कम गर्ने रणनीतिहरुबाट उत्पन्न हुने दीर्घकालीन सामाजिक तथा आर्थिक उपलव्धिहरुलाई सम्बोधन गर्न उपयुक्त संयन्त्रको विकास गर्नुपर्ने आवश्यकता वोध गर्दै,

सूर्ति नियन्त्रण कार्यक्रमहरुबाट विकासोन्मुख तथा अर्थ व्यवस्था संक्रमणमा भएका मुलुकहरुमा पर्न सक्ने मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन आर्थिक-सामाजिक कठीनाईहरु प्रति सजग रहँदै र तिनीहरुले राष्ट्रिय रुपमा विकास गरेका यस सम्बन्धी रणनीतिहरुको सन्दर्भमा दिगो विकासका लागि उनीहरुलाई आर्थिक तथा प्राविधक सहयोगको समेत आवश्यकता पर्छ भन्ने कुरालाई ध्यानमा राख्दै,

सूर्ति नियन्त्रणका लागि धेरै देशहरुले संचालनमा ल्याएका महत्पूर्ण कार्यहरु, सूर्ति नियन्त्रणमा विकसित गरेका उपायहरुका लागि विश्व स्वास्थ्य संगठनको नेतृत्वसाथै अन्य संस्था र संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणाली अन्तर्गतका अंगहरु एवं कतिपय अन्तर्राष्ट्रिय र राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरुका कियाकलापको सराहना गर्दै,

गैर सरकारी संस्थाहरु, सूर्ति उद्योगसंग सम्बद्ध नरहेका नागरिक समाजका सदस्यहरु लगायत पेशागत स्वास्थ्य संगठनहरु, महिला, युवा, वातावरण संरक्षण तथा उपभोक्ता हित समूह, बौद्धिक तथा स्वास्थ्य सेवा संस्थाहरुले सूर्ति नियन्त्रणमा पु-याएको बिशेष योगदान - राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रयास साथै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा उनीहरुको सहभागितामा जोड दिंदै,

सूर्तिजन्य उद्योगहरुबाट सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी भइरहेका प्रयाशहरुलाई अनादार गर्ने वा विथोल्ने र त्यस्ता उद्योगले प्रतिकूल असर पु-याउन सक्ने संभावनाप्रति चनाखो रहनु पर्ने आवश्यकता महसूस गर्दै,

नेपाल कानून आयोग

संयुक्त राष्ट्र संघीय महासभाद्वारा १६ डिसेम्बर १९६६ मा ग्रहण गरिएको आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिज्ञापत्रको धारा १२ मा उल्लिखित सर्वोत्कृष्ट शारीरिक वा मानसिक स्वास्थ्यको उपभोग गर्न पाउनु प्रत्येक व्यक्तिको अधिकार हो भन्ने कुरालाई पुनः स्मरण गर्दै;

विश्व स्वास्थ्य संगठनको विधानको प्रस्तावनामा उल्लेख भए अनुरुप "प्रत्येक व्यक्तिलाई जाति, धर्म, राजनीतिक आस्था, आर्थिक तथा सामाजिक अबस्थाका आधारमा कुनै भेदभाव विना सर्वोत्कृष्ट स्वास्थ्य स्तरको सुविधा प्राप्त हुनु एक महत्वपूर्ण मौलिक अधिकार हो" भन्ने कुरालाई समेत पुनः स्मरण गर्दै ;

समसामयिक एवं सान्दर्भिक बैज्ञानिक, प्राविधक र आर्थिक अवधारणाहरुमा आधारित रहेर सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी उपायहरु प्रबर्द्धन गर्नुपर्ने तथ्यप्रति प्रतिवद्ध रहदै,

संयुक्त राष्ट्र संघीय सहासभाद्वारा १८ डिसेम्वर १९७९ मा ग्रहण गरिएको महिला विरुद्धका सबै प्रकारका भेदभाव उन्मुलन गर्ने सम्बन्धी महासन्धिमा उल्लेख भएको "यस महासन्धिका पक्ष राष्ट्रहरुले स्वास्थ्य सेवाको क्षेत्रमा महिला विरुद्ध हुने सबै किसिमका भेदभाव उन्मुलन गर्ने उपायहरु अवलम्बन गर्नेछन् " भन्ने कुरालाई पुनः स्मरण गर्दै,

संयुक्त राष्ट्र संघीय महासभाद्वारा २० नोभेम्बर १९८९ मा ग्रहण गरिएको बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धिमा उल्लेख भएको "यस महासन्धिका सबै पक्ष राष्ट्रहरुले बालबालिकाको स्वास्थ्यको उच्चतम स्तरको उपभोग गर्न पाउने सुविधाको अधिकारलाई स्वीकार गर्नेछन् भन्ने कुरालाई अझ बढी पुनः स्मरण गर्दै,

देहाय बमोजिम सहमत भएका छन् :

भाग १ : परिचय

धारा -१

शव्दावलीको प्रयोग

यस महासन्धिको प्रयोजनका लागिः

नेपाल कानून आयोग

(क) “अवैध व्यापार” भन्नाले उत्पादन, चलानी, दाखिला, प्राप्ति क्रय वा विक्रय लगायत यस प्रकारका क्रियाकलापलाई सहज बनाउने नियतले संचालित कानूनद्वारा रोक लगाइएको जुनसुकै अभ्यास वा प्रचलन सम्झनुपर्दछ ।

(ख) “क्षेत्रीय आर्थिक एकीकृत संगठन” भन्नाले विभिन्न बिषयहरु माथि सदस्य राष्ट्रहरुका लागि निर्णय गर्ने र त्यस्ता बिषयहरुका सम्बन्धमा सदस्य राष्ट्रहरुका लागि वन्धनकारी निर्णय लिन सक्ने हैसियत तथा अधिकार प्राप्त सार्वभौम राष्ट्रहरु मिलेर गठन गरिएको संगठन सम्झनुपर्दछ ।

(ग) “सूर्तिजन्य विज्ञापन र प्रबर्द्धन” भन्नाले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपले सूर्ति प्रयोग वा सूर्ति उत्पादनमा प्रभाव पार्ने वा प्रभाव पु-याउन सक्ने किसिमले गरिएको जुनसुकै संचार, प्रशंसा वा कार्यलाई सम्झनु पर्दछ ।

(घ) “सूर्ति नियन्त्रण” भन्नाले सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्क र सूर्तिजन्य उत्पादनहरुको उपभोगलाई कम वा उन्मुलन गरी मानिसहरुको स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउने उद्देश्यले आपूर्ति, माग तथा असरहरुको दरलाई घटाउने रणनीतिहरु सम्झनु पर्दछ ।

(ङ) “सूर्तिजन्य उधोग” भन्नाले सूर्ति उत्पादनकर्ता, थोक वितरक तथा आयातकर्ताहरुलाई सम्झनु पर्दछ ।

(च) “सूर्तिजन्य उत्पादन” भन्नाले पूर्ण वा आंशिक रुपले सूर्तीका पातहरुलाई कच्चा पद्धार्थका रुपमा प्रयोगगरी धुम्रपान गर्न, चुस्न, चपाउन र सुँघ्न सक्ने गरी बनाइएका जुनसुकै उत्पादनहरुलाई सम्झनु पर्दछ ।

(छ) “सूर्तिजन्य प्रायोजन” भन्नाले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपले सूर्तिको प्रयोग वा सूर्तिजन्य उत्पादनको प्रबर्द्धनमा प्रभाव पार्ने वा प्रभाव पार्न सक्ने जुनसुकै घटना, क्रियाकलाप वा व्यक्तिगत योगदानलाई सम्झनु पर्छ ।

नेपाल कानून आयोग

धारा २

यस महासन्धिसंग अन्य सम्झौता र कानूनी दस्तावेजको सम्बन्ध

(१) जनस्वास्थ्यको बृहत्तर सम्बर्द्धनका लागि यस महासन्धि र यसका प्रोटोकलहरुद्वारा आवश्यक नठह-याएका भन्दा बढी त्यस्ता उपायहरु लागू गर्न पक्षहरुलाई प्रोत्साहित गरिनेछ र त्यस्ता दस्तावेजहरुमा उल्लेख भएका कुनै पनि प्रावधानहरु पक्षहरुका राष्ट्रिय व्यवस्था अनुकूल र अन्तर्राष्ट्रिय कानून अनुसार भएमा त्यस्ता दस्तावेजका जुनसुकै व्यवस्था कडाइ रुपमा लागू गर्न पक्षहरुलाई यिनले रोक्ने छैनन् ।

(२) यस महासन्धि र यस्का प्रोटोकलहरुमा गरिएका व्यवस्थाहरुले यस महासन्धि वा यस्का प्रोटोकलहरुसंग सान्दर्भिक थप नियमहरु द्विपक्षिय वा वहुपक्षिय लगायत क्षेत्रीय वा उपक्षेत्रीय सम्झौता गर्ने पक्षहरुको अधिकारलाई असर पु-याउने छैन । तर त्यस्ता सम्झौताका व्यवस्थाहरु यस महासन्धि र यस्का प्रोटोकल अनुरुप हुनुपर्नेछ । सम्बन्धित पक्षहरुले त्यस्ता सम्झौताहरुका सम्बन्धमा महासचिव मार्फत पक्ष राष्ट्रहरुको सम्मेलनमा जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

भाग ३

उद्देश्य, मार्गदर्शक सिद्धान्त तथा सामान्य दायित्वहरु

सूर्तिजन्य वस्तुहरुको सेवन तथा सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट उत्पन्न हुने स्वास्थ्य सम्बन्धी भयावह असर र सामाजिक, बातावरणीय र आर्थिक परिणामलाई सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी उपायहरुको आधारभूत नियमको व्यवस्थाद्वारा सबै पक्षहरुले राष्ट्रिय, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय तहमा निरन्तर रुपमा सारभूत प्रयास गरी त्यस्ता परिणाम र असरहरु घटाउन प्रभावकारी उपाय लागू गरी वर्तमान र भावी पुस्ताको वचाउ गर्नु प्रस्तुत महासन्धि र यस्का प्रोटोकलको उद्देश्य हुनेछ ।

धारा ४

मार्गदर्शक सिद्धान्तहरु

यस महासन्धि तथा यस्का आलेखहरुको उद्देश्य प्राप्त गर्न तथा सो मा भएका व्यवस्थाहरु लागू गर्न पक्षहरु अन्य कुराका अतिरिक्त देहाय बमोजिमका सिद्धान्तहरुबाट निर्देशित हुनेछन् ।

नेपाल कानून आयोग

(१) प्रत्येक व्यक्तिलाई सूर्तिजन्य पद्धार्थको सेवन वा सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट उत्पन्न हुने नशालु आदत, घातक प्रभाव र स्वास्थ्यमा पर्ने असरका वारेमा जानकारी गराउनु पर्दछ र त्यस प्रकारको सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट सबै व्यक्तिहरुको वचाउका लागि सरकारी तहबाट प्रभावकारी रुपमा विधायिकी , कार्यकारी र प्रशासनिक उपायहरु लागू गर्नु पर्दछ ।

(२) राष्ट्रिय, क्षेत्रीय र अन्तर्राष्ट्रिय तहमा व्यापक वहुक्षेत्रीय उपायहरु एवं समन्वयात्मक उतरदायित्वको विकास र सहयोगका लागि निम्न कुराहरुको सन्दर्भमा सबल राजनैतिक प्रतिबद्धताको आवश्यकता पर्दछ ।

(क) सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट सबै व्यक्तिहरुको वचाउका लागि उपयुक्त उपायहरु अपनाउन,

(ख) जुनसुकै रुपमा सूर्तिजन्य उत्पादनको सेवनलाई कम गर्ने, यसलाई अन्त्य गर्न पहल र सहयोग गर्ने उपायहरु अपनाउन,

(ग) सूर्ति नियन्त्रण कार्यक्रमको निर्माण, कार्यान्वयन र मूल्याकंनमा आदिवासी जनजातिको व्यक्तिगत तथा सामुदायिक सहभागिता प्रबर्द्धन गर्नका लाीग उनीहरुको आवश्यकता र सोचाई अनुरुप हुने खालका उपायहरु अपनाउन,

(घ) सुर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी रणनीति निर्माण गर्दा उत्पन्न हुने सक्ने लैंङ्गिक-बिशेष जोखिमहरु पहिचान गर्नका लागि सम्बोधन गर्न सकिने उपायहरु अपनाउन ।

(३) स्थानीय संस्कृति तथा सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक र कानूनी तथ्यहरुलाई ध्यानमा राखि प्रभावकारी सूर्ति नियन्त्रण कार्यक्रमको विकास र कार्यान्वयनका सन्दर्भमा खासगरी प्रविधि, ज्ञान, वित्तिय सहायता र विशिष्टकृत सेवा हस्तान्तरण, अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग प्रस्तुत महासन्धिको महत्वपूर्ण भाग हुनेछ ।

नेपाल कानून आयोग

(४) राष्ट्रिय, क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय तहमा सबै प्रकारका सूर्तिजन्य उत्पादनको सेवन घटाउन एवं जनस्वास्थ्य संरक्षणका मूलभूत सिद्धान्त अनुसार सूर्तिजन्य उत्पादनको सेवन तथा सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट उत्पन्न हुने रोग, समय नहुदै देखिने अशक्तता र मृत्यु लाई कम गर्न व्यापक वहुक्षेत्रीय उपाय र कार्यकमहरुको आवश्यकता पर्दछ ।

(५) आफ्नो क्षेत्राधिकारभित्र प्रत्येक पक्षले निश्चित गरेका दायित्व सम्बन्धी बिषयहरु व्यापक सूर्ति नियन्त्रणको महत्वपूर्ण भाग हुनेछन् ।

(६) अर्थतन्त्र संक्रमणमा रहेका तथा विकासोन्मुख पक्ष राष्ट्रहरुमा सूर्ति नियन्त्रण कार्यक्रम कार्यान्वयनको परिणामस्वरुप त्यहाँका सूर्ति उत्पादकहरुमा सिर्जना हुने आर्थिक संकमण तथा श्रमिकहरुको जनजीविकामा पर्न सक्ने गम्भीर असरलाई ध्यानमा राख्दै तिनको समाधानको लागि उपलव्ध गराइने प्राविधिक तथा वित्तीय सहयोग र अनुदानलाई राष्ट्रिय नीतिहरुको दिगो विकासको परिप्रेक्ष्यमा मान्यता दिई सम्बोधन गरिनु पर्दछ ।

(७) यस महासन्धि तथा यस्का प्रोटोकलहरुको उद्देश्य प्राप्तिमा नागरिक समाजको सहभागिता अत्यावश्यक हुनेछ ।

धारा ५

सामान्य दायित्वहरु

(१) प्रत्येक पक्ष राज्यले महासन्धि र यस्का आलेखहरुमा गरिएको व्यवस्था अनुसारको योजना तथा कार्यक्रमहरुको विकास एवं कार्यान्वयन गर्नुका साथै व्यापक वहुक्षेत्रीय राष्ट्रिय सूर्ति नियन्त्रण रणनीतिहरुको आवधिक मूल्याकंन र पुनरावलोकन गर्नेछ ।

(२) यस सन्दर्भमा प्रत्येक पक्ष राज्यले आफ्नो सामर्थ्य अनुरुप देहायका कार्य गर्नेछन् :

नेपाल कानून आयोग

(क) सूर्ति नियन्त्रणका लाीग राष्ट्रिय समन्वयात्मक संयन्त्र वा समपर्क विन्दूको स्थापना गर्ने, सबल बनाउने वा वित्तीय सहायता उपलव्ध गराउने ; र

(ख) सूर्तिजन्य वस्तुको सेवन, निकोटिनको आदत र सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्क कम गर्न प्रभावकारी विधायिकी, कार्यकारी, प्रशासनिक वा अन्य यस्तै प्रकारका उपायहरु अवलम्बन वा कार्यान्वयन गर्न र यस प्रकारका उपायहरु अवलम्बन गर्ने सन्दर्भमा अन्य पक्षहरुलाई उपयुक्त नीति निर्माणमा सहयोग पु-याउने ।

(३) सूर्ति नियन्त्रणका सम्बन्धमा पक्षहरुले जनस्वास्थ्य सम्बन्धी नीति तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा राष्ट्रिय कानून अनुसार व्यापारिक तथा सूर्तिजन्य उद्योगको निहित स्वार्थबाट संरक्षण गर्नेछन् ।

(४) यस महासन्धि तथा यस्का आलेखहरुको कार्यान्वयनका लागि प्रस्तावित उपाय, कार्यविधि र निर्देशिकाहरु तयार पार्दा पक्षहरुले आवश्यक सहकार्य गर्नेछन् ।

(५) यस महासन्धि तथा यसका आलेखहरुको उद्देश्य प्राप्तिका लागि पक्ष राज्यले उपयुक्त सक्षम अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय अन्तर सरकारी संगठन वा अन्य यस्तै प्रकारका निकायहरुसंग सहकार्य गर्नेछन् ।

(६) महासन्धिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि पक्ष राज्यहरुले आफ्नै स्रोत साधानहरुका सम्बन्धमा आवश्यक द्विपक्षीय तथा वहुपक्षीय वित्तीय संयन्त्रद्वारा वित्तीय स्रोत जुटाउन सहकार्य गर्नेछन् ।

नेपाल कानून आयोग

भाग -३

सूर्तिको माग कम गर्ने उपायहरु

धारा -६

सूर्तिको माग कम गर्ने सम्वन्धमा मूल्य एवं करका उपायहरु

(१) जनसंख्याको विभिन्न हिस्सा खासगरी यूवा जमातलाई सूर्तिजन्य वस्तु सेवनमा कमी ल्याउन मूल्य तथा करका उपायहरु प्रभावकारी र महत्वपूर्ण साधन हुन्छन् भन्ने कुरालाई पक्षहरुले मान्यता दिनेछन् ।

(२) पक्षहरुले आफ्नो सार्वमौमिक अधिकारप्रति कुनै प्रतिकूल प्रभाव नपारीस्वास्थ्य सम्बन्धी राष्ट्रिय उद्देश्य प्राप्त गर्न सुर्ति नियन्त्रणका सम्बन्धमा कर सम्बन्धी नीतिहरुको निर्धारण र विकास गर्ने सन्दर्भमा देहायका बिषय समावेश गर्दै उपयुक्त उपायहरुको अवलम्बन र व्यवस्थापन गर्नेछन् ।

(क) स्वास्थ्य सेवाको लक्ष्यमा योगदान पु-याउन सूर्ति सेवन घटाउने सन्दर्भमा सकेसम्म सूर्तिजन्य उत्पादनमा मूल्य तथा कर नीतिहरु लागू गर्ने, र

(ख) सुर्तिजन्य उत्पादनमा कर वा शूल्क मिनाहा गरी अन्तर्राष्ट्रिय यात्रीहरुका लागि दिईएको बिक्री वा आयात सुविधामा प्रतिवन्ध लगाउने वा नियन्त्रण गर्ने ।

(३) पक्षहरुले महासन्धिको धारा २१ अनुसार लागू गरिएको करका दरहरु र सूर्ति सेवनमा देखिएको प्रकृति समेत उल्लेख गरी सम्मेलनमा आवधिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नेछन् ।

धारा ७

सूर्तिको माग कम गर्ने सम्बन्धमा गैर मूल्य उपायहरु

सूर्ति सेवन कम गर्ने प्रभावकारी र महत्वपूर्ण साधनका रुपमा विस्तृत गैर मूल्य उपायहरु हुन सक्ने कुरा पक्षहरुले स्वीकार गर्छन् । महासन्धिको धारा ८ देखि १३ सम्मका प्रावधानहरुमा अन्तरनिहित दायित्वहरुलाई कार्यान्वयन गर्न पक्षले आवश्यकता अनुसार प्रभावकारी विधायिकी, कार्यकारी, प्रंशासनिक वा यस्तै अन्य

नेपाल कानून आयोग

प्रकारका उपायहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्नेछन् साथै हरसम्भव प्रत्यक्ष वा वाध्यात्मक प्रावधान लागू गर्ने अभिप्रायले उचित अन्तर्राष्ट्रिय निकायमार्फत् पक्षहरु वीचमा सहकार्य गर्नेछन् । पक्षहरुको सम्मलेनले यस धारा बमोजिम तय गरिएको गैर मूल्य उपायहरुको कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त निर्देशिका जारी गर्नेछ ।

धारा ८

सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट बचाउ

(१) सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट उत्पन्न हुने असरबाट मृत्यु, रोग र अशक्तता निम्त्याउंछ भन्ने निर्विवाद वैज्ञानिक तथ्यले पुष्टी गरेको कुरालाई पक्षहरु स्वीकार गर्छन् ।

(२) राष्ट्रिय कानूनद्वारा निर्धारित प्रचलित राष्ट्रिय क्षेत्राधिकारमा पर्ने कार्यस्थल भित्र, सार्वजनिक यातायात, सार्वजनिक स्थल र यस्तै अन्य उपयुक्त सार्वजनिक स्थलहरुमा सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट बचाउन प्रत्येक पक्षले प्रभावकारी विधायिकी, कार्यकारी, प्रशासनिक वा अन्य यस्तै प्रकारका उपायहरु अवलम्बन तथा कार्यान्वयन गर्नेछन् र अन्य क्षेत्राधिकारभित्र यस्तै प्रकारका उपायहरु समेत सकृय रुपमा प्रबर्द्धन गर्नेछन् ।

धारा ९

सूर्तिजन्य उत्पादनको मात्रा सम्बन्धी नियमन

पक्षहरुको सम्मेलनले सक्षम अन्तर्राष्ट्रिय निकायको सल्लाह र परामर्शमा सूर्तिजन्य उत्पादनहरुको घातक तत्व र मिश्रणहरुको जाँच तथा मापन गर्न र त्यस्ता तत्व तथा मिश्रणहरुको नियमनका लागि निर्देशिका जारी गर्नेछन् । प्रत्येक पक्षका सक्षम राष्ट्रिय अधिकारीवाट त्यस्तो निर्देशिका अनुमोदित गरी त्यस्ता घातक तत्व एवं मिश्रण जाँच, मापन र नियमन गर्न प्रभावकारी विधायिकी, कार्यकारी, प्रशासनिक वा अन्य त्यस्तै प्रकारका उपायहरु कार्यान्वयन र अवलम्बन गर्नेछन् ।

नेपाल कानून आयोग

धारा १०

सूर्तिजन्य उत्पादनहरुको प्रकाशन बारे नियमन

सूर्तिजन्य उत्पादनकर्ता तथा आयातकर्ताले त्यस्ता उत्पादित तथा आयातित सूर्तिजन्य उत्पादनमा रहेको सुर्तिको मात्रा र निष्कासन हुने रसायानको जानकारी सरकारी अधिकारीहरुलाई प्रकाश पार्नु पर्ने सम्बन्धमा प्रत्येक पक्षले राष्ट्रिय कानून अनुसार प्रभावकारी विधायीकी, कार्यकारी, प्रशासनिक तथा अन्य यस्तै प्रकारका उपायहरु अवलम्बन र कार्यान्वयन गर्नेछन् । प्रत्येक पक्षले सूर्तिजन्य उत्पादनका नशालु तत्वहरु र त्यस्ता उत्पादनले सम्पर्कगर्ने प्रदुषणका बारेमा सार्वजनिक जानकारीका लागि प्रकाश पार्न अझ बढी प्रभावकारी उपायहरु अवलम्बन र कार्यान्वयन गर्नेछन् ।

धारा ११

सूर्तिजन्य उत्पादनहरुको प्याकेजिङ्ग र लेवलिङ्ग

(१) प्रत्येक पक्षले प्रस्तुत महासन्धि लागू भएको तीन बर्षभित्र देहायका कुरा सुनिश्चित गर्न आ आफ्ना रार्ष्ट्रिय कानून अनुसार प्रभावकारी उपायहरुको अवलम्बन र कार्यान्वयन गर्नेछन् ।

(क) सूर्तिजन्य उत्पादनहरुको प्याकेजिङ्ग र लेबलिङ्गले कुनै खास सूर्तिजन्य उत्पादन अर्को यस्तै प्रकारको उत्पादन भन्दा कम हानीकारक छ भनी प्रत्यक्ष वा अप्रंत्यक्ष रुपले त्यस्ता उत्पादनहरुमा कुनै पनि किसिमका असत्य, भ्रामक, कपटपूर्ण वा स्वास्थ्यमा पर्ने, खतरा र प्रदुषणका सम्बन्धमा लगायतका कुनै शव्दावली, लेखन, ट्रेडमार्क, संकेत वा कुनै चिन्ह प्रयोग गरी सूर्तिजन्य उत्पादनको प्रबर्द्धन गरिने छैन त्यस्ता कुराहरुमा त्यस्तो प्याकेजिङ्ग र लेवलिङ्गमा “लो टार”, “लाईट ”, “अल्ट्रा लाइट” वा “माईल्ड” जस्ता शब्दावलीहरुको हुन सक्छन् र,

(ख) सूर्तिजन्य उत्पादनको प्रत्येक इकाई प्याकेट र प्याकेज लगायत वाहिरी प्याकेजिङ्ग र लेवलिङ्गमा सूर्तिजन्य उत्पादनको सेवनबाट उत्पन्न हुने हानिकारक प्रभावका बारेमा स्वास्थ्य सम्बन्धी चेतावनी वा यस्तै प्रकारका सन्देशहरु उल्लेख समेत हुनुपर्नेछ । यस्तो चेतावनी वा सुझाव :-

नेपाल कानून आयोग

अ) सक्षम राष्ट्रिय अधिकारीद्वारा स्वीकृति हुनु पर्नेछ ।

आ) वारम्बार दोहोरिने गरी लेखिएको हुनुपर्नेछ ।

इ) ठूलो, स्पष्ट, देख्न सकिने र पढ्न सकिने हुनु पर्नेछ ।

ई) मुख्य प्रर्दशन स्थान भन्दा ५० प्रतिशत वा सो भन्दा बढी देख्न सकिने क्षेत्रमा हुनु पर्नेछ तर ३० प्रतिशत भन्दा कम हुने गरी गरिएको हुनुहुदैन ।

उ) चित्र वा चित्रांकनद्वारा उल्लेख गर्न सकिनेछ ।

(२) प्रत्येक सूर्तिजन्य इकाई प्याकेट, प्याकेज र वाहिरी प्याकेजिङ्ग एवं लेवलिङ्गमा यस धाराको प्रकरण १(ख) मा उल्लिखित चेतावनीको अतिरिक्त राष्ट्रिय अधिकारीले तोकिदिए अनुसार सूर्तिजन्य पद्धार्थसंग सम्बन्धित मिश्रणहरुको जानकारी र उर्त्सजनका वारेमा समेत उल्लेख गरिनेछ ।

(३) यस धाराको प्रकरण १(ख) तथा प्रकरण (२) मा निर्दिष्ट गरिएका चेतावनी वा अन्य आधिकारिक सूचना स्थानीय भाषा वा अन्य भाषाहरुमा सूर्तिजन्य उत्पादनका प्रत्येक प्याकेट इकाई वा प्याकेजिङ्ग र वाहिरी प्याकेजिङ्ग वा लेवलिङ्गमा समेत उल्लेख गर्न पक्षहरुलाई लगाउनेछ ।

(४) यस धाराको प्रयोजनका लागि “वाहिरी प्याकेजिङ्ग तथा लेवलिङ्ग” भन्ने शव्दावली सूर्तिजन्य उत्पादनसंग सम्बन्धित खुद्रा विक्रीका लागि प्रयोग गरिने जुनसुकै प्याकेजिङ्ग तथा लेवलिङ्गमा समेत लागू हुनेछ ।

धारा -१२

शिक्षा, संचार, तालिम तथा जनचेतना

प्रत्येक पक्षले सूर्तिजन्य वस्तु नियन्त्रणका बिषयमा यथासम्भव उपयुक्त सबै संचार साधानहरुको प्रयोग गरी जनचेतना प्रबर्द्धन तथा विस्तार गर्नेछन् । यस्तो

नेपाल कानून आयोग

जनचेतनाका सन्दर्भमा, प्रत्येक पक्षले देहाय बमोजिमका कुरा प्रबर्द्धन गर्न प्रभावकारी विधायिकी, कार्यकारी, प्रशासनिक तथा अन्य यस्तै प्रकारका उपायहरु अवलम्बन र कार्यान्वयन गर्नेछन् : -

(क) स्वास्थ्य सम्बन्धी जोखिम साथै सूर्ति सेवन तथा सूर्तिजन्य धुँवा को सम्पर्कबाट उत्पन्न हुने असर वारेमा प्रभावकारी रुपले व्यापक सार्वजनिक जनचेतना जगाउने एवं सो सम्वन्धी शैक्षिक कार्यक्रमहरुमा व्यापक पहुँच अभिवृद्धि गर्ने,

(ख) सूर्तिजन्य वस्तुको उपयोग तथा सूर्तिजन्य वस्तुको धुँवाको सम्पर्कबाट उत्पन्न हुने स्वास्थ्य सम्बन्धी जोखिम र धारा १४(२) मा उल्लेख गरिएको सूर्ति सेवनको लतवाट छुटकारा तथा सूर्तिजन्य वस्तु मुक्त जीवनशैलीवाट प्राप्त हुने फाईदाहरु सम्बन्धी जनचेतना वढाउने,

(ग) प्रस्तुत महासन्धिको उद्देश्यसंग सम्बन्धित सूर्तिजन्य उद्योगहरुका वारेमा राष्ट्रिय कानून अनुसार जानकारी गराउनु पर्ने कुराहरुमा सार्वजनिक पहुँच बढाउने,

(घ) सूर्ति नियन्त्रणमा प्रत्यक्ष रुपमा संलग्न रहने व्यक्तिहरु जस्तै स्वास्थ्यकर्मी, सामाजिक कार्यकर्ता, सामुदायिक कार्यकर्ता, नीति निर्माता, प्रशासक संचारकर्मी, प्रशिक्षक र अन्य सम्बन्धित व्यक्तिहरुलाई सूर्ति नियन्त्रणका सम्बन्धमा उपयुक्त र प्रभावकारी तालीम, अभिमुखीकरण र चेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम,

(ङ) सूर्तिजन्य उत्पादन तथा सेवनका कारण स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर तथा, आर्थिक र वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावका सम्बन्धमा जानकारी हासिल गर्न कुरामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने तथा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम ।

नेपाल कानून आयोग

धारा १३

सूर्तिजन्य उत्पादनको विज्ञापन, प्रबर्द्धन र प्रायोजन

(१) विज्ञापन, प्रबर्द्धन र प्रायोजनमाथि व्यापक प्रतिबन्धबाट सूर्तिजन्य वस्तुको उपयोग घट्नेछ भन्ने कुरामा पक्षहरु सहमत छन् ।

(२) आ-आफ्ना संविधान वा संवैधानिक सिद्धान्तहरु अनुसार पक्षहरुले सबै सूर्तिजन्य वस्तुको विज्ञापन, प्रबर्धन तथा प्रायोजनमा व्यापक प्रतिबन्ध लगाउनेछन् । यस्ता प्रतिवन्धहरुमा पक्षहरुका आफ्नो कानुनी वातावरण तथा उपलव्ध प्राविधिक साधनहरुको अधीनमा रही आफ्नो क्षेत्राधिकारभित्र उत्पत्ति भई सिमा पार हुने विज्ञापन, प्रर्बद्धन र प्रायोजनमा समेत व्यापक प्रतिबन्ध लगाउने कुरा पर्नेछ । यस सन्दर्भमा, महासन्धिको धारा २१ को व्यवस्था अनुरुप प्रत्येक पक्षले प्रस्तुत महासन्धि लागू भएको पाँच बर्षभित्र उपयुक्त विधायिकी, कार्यकारी र प्रशासनिक उपायहरुको व्यवस्था तथा सोही अनुरुप प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नेछन् ।

(२) आ-आफ्ना संविधान वा संवैधानिक सिद्धान्तहरु अनुसार पक्षहरु सबै सूर्तिजन्य वस्तुको विज्ञापन, प्रर्बद्धन तथा प्रायोजनमा प्रतिबन्ध लगाउन सक्ने अबस्थामा नदेखिए सामान्य रोकथामका उपायहरुद्वारात्यस्ता वस्तुको विज्ञापन प्रबर्द्धन र प्रायोजनमा रोकथाम गर्ने प्रयत्न गर्नेछन् । यस्ता रोकथामहरुमा पक्षहरुको आफ्नो कानूनी व्यवस्था तथा उपलव्ध प्राविधिक साधनहरुको अधिनमा रही आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्र उत्पत्ति भई सिमा पार हुने विज्ञापन, प्रर्बद्धन र प्रायोजनमा समेत व्यापक रोकथामजन्य प्रतिबन्ध लगाउनेछन् । यस सन्दर्भमा, धारा २१ को व्यवस्था अनुरुप प्रत्येक पक्षले प्रस्तुत महासन्धि लागू भएको पाँच बर्षभित्र उपयुक्त विधायिकी, कार्यकारी, प्रशासनिक र यस्तै प्रकारका अन्य उपायहरुको व्यवस्था गर्नेछन् र सोही अनुरुप प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नेछन् ।

(४) आफ्ना संविधान एवं संवैधानिक सिद्धान्तहरु अनुसार प्रत्येक पक्षले कम्तीमा देहाय बमोजिमका उपाय अवलम्बन गर्नेछन् :-

(क) जुनसुकै रुपमा भएपनि असत्य, भ्रामक वा झुक्याउने वा त्यस्को बिशेषताहरुका बारेमा भ्रामक प्रभाव गर्न सक्ने, स्वास्थ्य सम्बन्धी असर पु-याउने, स्वास्थ्यका लागि जोखिमपूर्ण र प्रदुषणयुक्त सूर्तिजन्य

उत्पादनहरुलाई प्रोत्साहित गर्ने जुनसुकै विज्ञापन, प्रर्बद्धन र प्रायोजनमाथि प्रतिबन्ध लगाउने;

(ख) सबै सूर्तिजन्य उत्पादनहरुको विज्ञापन, प्रबर्धन र प्रायोजन गर्दा स्वास्थ्य वा यस्तै प्रकारका अन्य उपयुक्त र प्रभावकारी सन्देश वा चेतावनी साथसाथै विज्ञापन, प्रर्बद्धन र प्रायोजन गर्न लगाउने;

(ग) सर्वसाधारणलाई सूर्तिजन्य उत्पादन खरीद गर्न प्रोत्साहित गर्ने खालका प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष किसिमका उत्प्रेरकहरुमा रोक लगाउने;

(घ) यदि व्यापक प्रतिबन्ध नभएमा कुनै सूर्तिजन्य उद्योगद्वारा प्रतिबन्ध नलगाइएसम्म गरिएको सूर्तिजन्य वस्तुको विज्ञापन, प्रर्बद्धन र प्रायोजनको खर्च सम्बन्धित सरकारी अधिकारी समक्ष पेश गर्न लगाउने । त्यस्ता अधिकारीहरुले राष्ट्रिय कानूनको अधीनमा रही उपलव्ध भए सम्मको त्यस्तो खर्चको तथ्याङ्क सार्वजनिक गर्न र धारा २१ अनुसार पक्षहरुको सम्मेलनमा उपलव्ध गराउने निर्णय गर्ने,

(ङ) आफ्नो संविधान र संवैधानिक सिद्धान्तका कारणले यदि कुनै पक्षले त्यस्तो प्रतिबन्ध लगाउन समर्थ हुन नसकेमा त्यस प्रकार गरिने सूर्तिजन्य वस्तुको विज्ञापन, प्रर्बद्धन तथा प्रायोजनलाई अन्तर्राष्ट्रिय घटनाहरु तथा क्रियाकलापहरुमा सहभागिता जनाउन प्रतिबन्ध लगाउने ।

(५) प्रकरण ४ मा व्यवस्था गरिएका दायित्वहरु वाहेकका उपायहरु समेत कार्यान्वयन गर्न पक्षहरुलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।

(६) सूर्तिजन्य विज्ञापनको सिमापार हुने कार्यलाई उन्मुलन गर्न पक्षहरुले प्राविधिक वा अन्य आवश्यक साधनहरुको विकास गर्न सहकार्य गर्नेछन् ।

(७) सूर्तिको विज्ञापन, प्रर्बद्धन र प्रायोजनका निमित्त निश्चित प्रकारले प्रतिबन्ध लगाइएका पक्षहरुसंग सिमा पार भई आफ्नो क्षेत्राधिकारभित्र प्रबेश गर्ने

नेपाल कानून आयोग

सूर्तिजन्य विज्ञापन प्रर्बद्धन र प्रायोजनका कार्यमा आफ्नो राष्ट्रिय कानून अनुसार घरेलु उत्पादनहरुको विज्ञापन, प्रबर्धन र प्रायोजनमा लगाइएको प्रतिबन्ध सरह नै प्रतिबन्ध लगाउन वा दण्डित गर्न सक्ने सार्वभौमिक अधिकार पक्षहरुमा हुनेछ । यस दफाले कुनै खास प्रकारका सजायलाई स्वीकृत गर्दैन ।

(८) सीमापार हुने सूर्तिजन्य विज्ञापन, प्रर्बद्धन र प्रायोजनमा व्यापक प्रतिबन्ध लगाउने प्रयोजनका लागि अन्तर्राष्ट्रिय सहकार्य जुटाउन आलेखहरुद्वारा निर्दिष्ट गरिएका उपयुक्त उपायहरुलाई अझ व्यापक बनाउने कुरामा पक्षहरुले विचार गर्नेछन् ।

धारा - १४

सूर्तिजन्य पद्धार्थमाथिको निर्भरता कम गर्न माग घटाउने र रोक्ने उपायहरु

(१) प्रत्येक पक्षले बैज्ञानिक तथ्य एवं उत्तम अभ्यासहरुको आधारमा सूर्तिजन्य पद्धार्थमाथिको निर्भरता कम गर्न माग घटाउने र रोक्न गर्ने सम्बन्धमा उपयुक्त, विस्तृत र एकीकृत निर्देशिका बनाई सार्वजनिक रुपमा जारी गर्नेछन् र राष्ट्रिय अबस्था एवं प्राथमिकतालई मध्यनजर राख्दै सूर्तिजन्य पद्धार्थमाथिको निर्भरतालाई कम गराउने सम्बन्धमा उपयुक्त उपचारजन्य व्यवस्था र सूर्तिजन्य पदार्थको प्रयोग अन्त्यका लागि आवश्यक प्रबन्ध गर्ने सम्बन्धमा प्रभावकारी उपायहरु अवलम्बन गर्नेछन् ।

(२) यस्का लागि प्रत्येक पक्षले देहायका प्रयत्नहरु गर्नेछन्ः-

(क) शिक्षण संस्था, स्वास्थोपचार सुविधा संस्था, कार्यस्थल तथा खेलकूदजन्य क्षेत्रहरुमा सूर्तिजन्य पदार्थको प्रयोग अन्त्य गर्न प्रोत्साहित गर्ने उद्देश्य अनुरुपका प्रभावकारी कार्यक्रमहरुको तर्जुमा गरी लागू गर्ने ;

(ख) राष्ट्रिय स्वास्थ्य एवं शैक्षिक कार्यक्रम, योजना एवं रणनीतिहरुमा उपयुक्तता अनुसार स्वास्थ्यकर्मी, सामुदायिक तथा सामाजिक कार्यकर्ताहरुको सहभागितामा सूर्तिजन्य पदार्थको प्रयोग अन्त्य गर्ने परामर्शदायी सेवाहरु र सूर्तिको पद्धार्थमाथिको निर्भरता कम गर्ने सम्बन्धमा उपचार गर्ने पद्धतिहरु संलग्न गर्ने;

(ग) सूर्तिजन्य पद्धार्थमाथिको निर्भरताका सम्बन्धमा परीक्षण, परामर्श, वचाव, उपचारका लागि स्वास्थ्योपचार सुविधा एवं पुर्नस्थापना केन्द्रहरु स्थापना गर्ने;

(घ) सूर्तिजन्य पद्धार्थमाथिको निर्भरताका सम्बन्धमा धारा २२ अनुसार तोकिएका औषधीय वस्तुहरुको उपलव्धता र पहुँचता सहज पार्न अन्य पक्षहरुसंग सहकार्य गर्ने । त्यस्ता औषधीय सामग्रीहरु र त्यस्का मिश्रणहरु भने रोगको इलाज र औषधीका रुपमा प्रयोग हुने प्रकारका हुनेछन् ।

भाग ४
सूर्तिजन्य पदार्थको आपूर्ति कम गर्ने उपायहरु
धारा १५
सूर्तिजन्य उत्पादनको अवैध व्यापार

(१) सबै प्रकारका सूर्तिजन्य उत्पादनको अवैध व्यापार लगायत तस्करी, अवैध र नक्कली उत्पादनहरुको उन्मुलन गर्नु र सो सम्बन्धमा सम्बन्धित राष्ट्रिय कानून लगायतका उपक्षेत्रीय, क्षेत्रीय र विश्वव्यापी सम्झौताहरुको विकास र कार्यान्वयन गर्नु सूर्ति नियन्त्रणका लागि महत्वपूर्ण उपाय हुन सक्छन् भन्ने कुरालाई पक्षहरुले मान्यता दिनेछन् ।

(२) सूर्तिजन्य प्याकेटको सबै इकाई, प्योकजहरु र त्यस्ता उत्पादनको बाहिरी प्याकेजिङ्गमा सूर्तिजन्य वस्तुको उत्पत्तिको स्थान जानकारी हुन सकोस् भन्ने हेतुले उपयुक्त संकेत वा चिन्ह राख्नु पर्ने कुरालाई प्रत्येक पक्षले विधायिकी, कार्यकारी, प्रशासनिक र यस्तै प्रकारका अन्य प्रभावकारी उपायहरु सम्बन्धी व्यवस्था गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने कुरा सुनिश्चित गर्नेछन् र त्यस्ता सूर्तिजन्य उत्पादनको उत्पत्तिको स्थान निर्धारण एवं अनुगमन गर्न, सूर्तिजन्य पदार्थको प्रवाहको नियन्त्रण गर्न र तिनीहरुको कानूनी हैसियत निर्धारण गर्न प्रत्येक पक्षले राष्ट्रिय कानून अनुसार र सो सम्बन्धी द्विपक्षीय एवं वहुपक्षीय सम्झौता सम्पन्न

नेपाल कानून आयोग

गरेर अन्य पक्षहरुलाई सहयोग गर्नेछन् । यस्का साथसाथै प्रत्येक पक्षले देहायका उपाय अवलम्बन गर्नेछन् :-

(क) घरेलु बजारमा खुद्रा तथा थोक विक्रीका लागि उत्पादित सूर्तिजन्य उत्पादनको इकाई, प्याकेटहरु र प्याकेजमा "....... मा मात्र विक्रीका लागि अनुमति प्राप्त " भन्ने कुरा उल्लेख गर्न वा त्यस्ता वस्तुहरुको अन्तिम गन्तव्य वा घरेलु वजारमा बिक्रीका लागि अनुमति प्राप्त उत्पादन हो वा होइन भनी निर्धारण गर्न सकिने अन्य कुनै प्रभावकारी सांकेतिक चिन्हहरु उल्लेख गर्न लगाई अधिकारीहरुलाई सहयोग पु-याउने ।

(.ख) अवैध व्यापारको अनुसन्धानमा सहयोग पु-याउने र तिवरण प्रणालीलाई अझ बढी सुरक्षित वनाउने पिछा गर्ने र पत्ता लगाउने जस्ता व्यवहारिक पद्धतिको उपयुक्त विकासका लागि विचार पु-याउने ।

(३) प्रत्येक पक्षले सूर्तिजन्य उत्पादनको प्याकेजिङ्गमा उल्लेख गर्नुपर्ने जानकारी वा यस धाराको प्रकरण २ मा उल्लेख गरिएको चिन्हहरु आफनो प्रमुख भाषा वा अन्य भाषाहरुमा स्पष्ट रुपमा उल्लेख गर्न लगाउने छन् ।

(४) सूर्तिजन्य उत्पादनहरुमा अवैध व्यापार उन्मुलन गर्ने अभिप्रायले प्रत्येक पक्षले देहाय बमोजिम गर्नेछन्:-

(क) राष्ट्रिय कानून तथा सम्बन्धित प्रचलित वहुपक्षीय एवं द्धिपक्षीय सम्झौताहरुको व्यवस्था अनुसार सूर्तिजन्य उत्पादनको अवैध व्यापार लगायत सूर्तिजन्य उत्पादनको सिमा पार हुने व्यापारमा भन्सार, कर वा अन्य अधिकारीहरु बीचमा सूचना आदान प्रदान गर्ने र त्यस्ता अवैध व्यापारको तथ्याङ्क संकलन र अनुगमन गर्ने ;

(ख) सूर्तिजन्य उत्पादनहरुको अवैध व्यापार लगायत नक्कली र गैर कानूनी रुपमा आयातित चूरोटहरुमा उपयुक्त दण्ड सजाय एवं उपचार सहितको कानूनी व्यवस्था गरी लागू गर्ने ;

(गं) अवैध तरिकाले सूर्तिजन्य पद्धार्थको उत्पादन गर्न प्रयोग गरिने सबै प्रकारका उपकरण तथा नक्कली र अवैध आयातित चुरोट लगायत अन्य यस्तै प्रकारका सूर्तिजन्य वस्तुहरु सकेसम्म वातावरण मैत्री तरिका अपनाई राष्ट्रिय कानूनका व्यवस्था अनुसार नष्ट गर्न उपयुक्त कदमहरु चाल्ने;

(घ) सूर्तिजन्य उत्पादनको अवैध व्यापारबाट आर्जित आम्दानी जफत गर्न उपयुक्त उपायहरु लागू गर्ने ।

(५) यस धाराको प्रकरण ४(क) र ४(घ) अनुसार गरिएका व्यवस्थाहरुको जानकारी धारा २१ अनुसार पक्षहरुको सम्मेलनमा प्रस्तुत गरिने आफ्नो आवधिक प्रतिवेदनमा समष्टिगत रुपमा प्रस्तुत गरिनेछ ।

(६) सूर्तिजन्य उत्पादनहरुमा हुने अवैध व्यापारको अन्त्य गर्ने अभिप्रायले पक्षहरुद्वारायथासम्भव आफ्ना राष्ट्रिय कानून अनुसार अनुसन्धान, मुद्दा दायर तथा कार्यविधि तय गर्न राष्ट्रिय निकायहरु, सम्बन्धित क्षेत्रीय एवं अन्तरसरकारी संगठनहरु वीचमा सहकार्य गरिनेछ । सूर्तिजन्य उत्पादनहरुको अवैध व्यापार उन्मुलन गर्न बिशेष गरेर क्षेत्रीय तथा उपक्षेत्रीय तहको सहकार्यमाथि जोड दिइनेछ ।

(७) अवैध व्यापार रोक्नका लागि सूर्तिजन्य उत्पादनको वितरण तथा उत्पादन नियमन र नियन्त्रण गर्न आवश्यकता अनुसार व्यापक उपायहरु लगायत इजाजत व्यवस्था अवलम्बन र लागू गर्ने कुरा पक्षहरुले सुनिश्चित गर्नेछन् ।

धारा -१६

बालबालिकालाई बिक्री र बालबालिकाले बिक्री गर्न प्रतिवन्ध

(१) घरेलु वा राष्ट्रिय कानून अनुसार निर्धारण गरिएको वा १८ बर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकाहरुलाई सूर्तिजन्य वस्तुहरुको विक्री निषेध गर्ने प्रभावकारी

नेपाल कानून आयोग

विधायिकी, कार्यकारी प्रशासनिक र अन्य यस्तै प्रकारका उपायहरु सरकारी तहबाट अवलम्बन र लागू गराउन प्रत्येक पक्ष सहमत हुनेछ । त्यस्ता उपायहरु देहाय बमोजिम हुन सक्नेछनः-

(क) सूर्तिजन्य उत्पादन बिक्री गर्ने सबै बिक्रेताले आ-आफ्नो बिक्रीस्थलमा बालबालिकालाई सूर्ति बिक्री गर्न निषेध गरिएको जानकारी तथा सूचना स्पष्ट र बिशिष्ट तरिकाले राख्नु पर्ने कुरा व्यवस्थित गर्ने र शंका लागेमा बिक्रेताले त्यस्तो खरीदकर्तालाई आफू १८ बर्ष माथि भएको कुराको प्रमाण पेश गर्न अनुरोध गर्न सक्ने कुरा समेत व्यवस्थित गर्ने ;

(ख) सिधै प्राप्त गर्न सकिने गरी जुनसुकै सूर्तिजन्य उत्पादनको विक्रीलाई रोक लगाउने, जस्तै दराजमा भण्डारण गर्नु ;

(ग) बालबालिकालाई लक्षित गरी बिक्री गर्न बनाईने मिठाई, खानेकुरा खेलौना वा अन्य यस्तै प्रकारका वस्तुहरुमा सूर्तिजन्य पदार्थ मिश्रण गर्न प्रतिबन्ध लगाउने,

(घ) सूर्तिजन्य उत्पादन बिक्री गर्ने स्वचालित यन्त्र(भेण्डिङ्ग मेशिन) बालबालिकाको पहुँच भन्दा टाढा राखिने र बालबालिकाका लागि सूर्तिजन्य उत्पादनको बिक्री गर्न प्रोत्साहित नगरिने कुरा सुनिश्चित गर्नेछ ।

(२) सर्वसाधारण बिशेष गरेर बालबालिकाका लागि सूर्तिजन्य उत्पादनको सितैमा वितरण गरिने कार्यलाई प्रत्येक पक्षले प्रतिबन्ध लगाउनेछन् । यस्तो प्रतिबन्ध लगाउने कार्यलाई प्रर्बद्धन गर्नेछन् ।

(३) सूर्तिजन्य वस्तुमा बालबालिकाले खरीद गर्न सक्ने गरी उत्पादित चुरोट कुनै सानो इकाई वा प्याकेटका रुपमा बिक्री गर्ने कार्यलाई प्रत्येक पक्षले प्रंतिबन्ध लगाउने कुरा सुनिश्चित गर्नेछन् ।

(४) बालबालिकाहरुका लागि सूर्तिजन्य उत्पादनहरुको बिक्री नियन्त्रण गर्ने प्रभावकारी उपायहरु लागू गर्न यस महासन्धिले व्यवस्थित गरेका अन्य व्यवस्थाहरुसंग तादाम्यता राख्दै पक्षहरु आफ्नो प्रभावकारिता बृद्धि गराउने कुराप्रति प्रतिबद्ध छन् ।

(५) कुनै पक्षले प्रस्तुत महासन्धिमा हस्ताक्षर, अनुमोदन, स्वीकृति, समर्थन वा सम्मीलन गर्दाका वखत वा तत्पश्चात आफ्नो क्षेत्राधिकारभित्र सूर्ति बिक्रीको स्वचालित यन्त्र (भेण्डिङ्ग मेशीन) को प्रचलनलाई निषेध गर्न वा यथोचित रुपमा यस्को प्रयोग गर्न पूर्ण प्रतिबन्ध लगाउने प्रतिबद्धता लिखित घोषणाद्वारा जनाउन सक्नेछ । अभिलेख अधिकारीले यस धारा अनुसार गरिएको घोषणा महासन्धिका सबै पक्षहरुलाई उपलव्ध गराउने छ ।

(६) प्रत्येक पक्षले सूर्तिजन्य उत्पादनको विक्रेता तथा वितरकहरुका विरुद्धमा यस धाराको प्रकरण १ देखि ५ सम्म उल्लिखित दायित्वसंग अनुकूल हुनेगरी प्रभावकारी विधायिकी, कार्यकारी, प्रशासनिक वा अन्य यस्तै प्रकारका उपायहरु लगायत दण्ड सजाय सम्बन्धी व्यवस्था अवलम्बन र लागू गर्नेछन् ।

(७) प्रत्येक पक्षले घरेलु वा राष्ट्रिय कानूनद्वारानिर्धारण गरिएको उमेर वा १८ बर्ष भन्दा मुनिका व्यक्तिबाट सूर्तिजन्य उत्पादनहरुको बिक्री वितरण गर्ने कार्यमा रोक लगाउने गरी उपयुक्त प्रभावकारी विधायिकी, कार्यकारी, प्रशासनिक वा अन्य यस्तै प्रकारका उपायहरु अवलम्बन र लागू गर्नेछन् ।

नेपाल कानून आयोग

धारा १७

आर्थिक दृष्टिकोणले व्यवहारिक हुनसक्ने

वैकल्पिक क्रियाकलापका लागि सहयोग

सूर्तिजन्य पदार्थहरुको उत्पादक, कामदार एवं विक्रेताहरुका लागि आर्थिक दृष्टिबाट व्यवहारिक हुनसक्ने वैकल्पिक क्रियाकलाप प्रर्बद्धन गर्न पक्षहरु लगायत सक्षम अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय अन्तर सरकारी संगठनहरु बीचमा सहयोग गर्ने कुरालाई पक्षहरुद्वारा सुनिश्चित गरिनेछ ।

भाग ५

वातावरण संरक्षण

धारा १८

मानवीय स्वास्थ्य एवं वातावरण संरक्षण

आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्र सूर्तिजन्य पदार्थहरुको उव्जनी एवं उत्पादन गर्दा मानवीय स्वास्थ्य एवं वातावरणको संरक्षण गर्नुपर्ने यस महासन्धि अन्तर्गतका दायित्वहरु पुरा गर्न पक्षहरु सहमत छन् ।

भाग-६

दायित्व सम्बन्धी प्रश्नहरु

धारा १९

दायित्व

(१) सूर्तिजन्य पदार्थको नियन्त्रण गर्ने उद्देश्यका लागि, फौज्दारी एवं देवानी दायित्व लगायत आवश्यकता अनुसार उपयुक्त क्षतिपूर्तिको व्यवस्था गर्न आ आफ्नो कानूनी व्यवस्था वा प्रचलित राष्ट्रिय कानूनहरुमा सुधार गर्ने कुरालाई पक्षहरुले विचार पु-याउनेछन् ।

(२) धारा २१ अनुसार पक्षहरुको सम्मेलन मार्फत देहायका बिषयहरु बारे जानकारी गराउन पक्षहरु बीच सहयोग गरिनेछः-

(क) धारा २०.३ (क) अनुसार सूर्तिजन्य बस्तुहरुको सेवन र सुर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट स्वास्थ्यमा पुग्न सक्ने असरहरुको जानकारी वा सूचना; र

(ख) आफ्नो क्षेत्राधिकारभित्र यस सम्बन्धमा लागू गरिएका कानून, नियम लगायत मूलभूत विधिशास्त्रीय मान्यताहरुको जानकारी ।

(३) राष्ट्रिय कानून, नीति, कानूनी अभ्यास र लागू गरिएका प्रचलित सन्धि सम्झौताहरुको परिधिभित्र रही देवानी तथा फौज्दारी दायित्व सम्बन्धी प्रश्नमा कानूनी कारवाही गर्दा यस महासन्धिका व्यवस्था अनुकूल हुने गरी एक अर्कालाई सहयोग गर्ने कुरामा पक्षहरु बीच आपसी सहमति जुटाइनेछ ।

नेपाल कानून आयोग

(४) एक अर्का पक्षको अदालतमा प्रबेश गर्न पाउने कुनै पक्षको अधिकारलाई यस महासन्धिका व्यवस्थाले असर पार्ने वा सिमित गर्ने छैन ।

(५) पक्षहरुको सम्मेलनले, सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय मन्चहरुमा भएका दायित्वको प्रश्न सम्बन्धी बिषयहरु लगायत उपयुक्त अन्तर्राष्ट्रिय दृष्टिकोण, सहयोगका लागि उपयुक्त स्रोत साधन सम्बन्धी बिषय र पक्षहरुले यस धारा अनुसार व्यवस्थित गरेका कानूनी तथा अन्य क्रियाकलापमाथि संभव भएसम्म विचार गर्न अनुरोध गरिनेछ ।

भाग-७

बैज्ञानिक एवं प्राविधिक सहयोग र सूचना संचार

धारा २०

अनुसन्धान, निगरानी र सूचना आदान प्रदान

(१) पक्षहरुले सूर्तिजन्य पदार्थको नियन्त्रणमा क्षेत्रीय एवं अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा अनुसन्धान गर्ने कार्यक्रमको समन्वय र राष्ट्रिय स्तरमा त्यस्ता कार्यक्रमको विकास तथा प्रबर्धन गर्नेछन् र यसका लागि प्रत्येक पक्षले देहाय बमोजिमका कार्य गर्नेछः-

(क) सोभै वा कुनै सक्षम अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय अन्तर सरकारी संगठन र अन्य निकायहरु मार्फत भए पनि सूर्तिजन्य पदार्थको सेवन एवं सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट उत्पन्न हुने असर तथा कारकतत्वहरुलाई सम्बोधन गर्ने खालका अनुसन्धान कार्यलाई प्रोत्साहित र प्रबर्धन तथा त्यस्को बैज्ञानिक परिक्षण तथा अनुसन्धान गर्न सहकार्य गर्ने र सजगता लिने साथसाथै सूर्तिजन्य वस्तुको वैकल्पिक खेतीजन्य वस्तुहरुको पहिचानका लागि अनुसन्धान गर्ने ;

(ख) सक्षम अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय अन्तरसरकारी संगठन वा अन्य निकायहरुसंग को सहयोगमा अनुसन्धान, कार्यान्वयन र मूल्याकंन लगायत

नेपाल कानून आयोग

सूर्ति नियन्त्रणको क्रियाकलापमा संलग्न त्यस्ता सबैलाई सहयोग र तालिमको व्यवस्था गर्ने एवं सवल बनाउने ।

(२) पक्षद्वारासूर्तिजन्य उत्पादनको सेवन एवं सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट उत्पन्न हुने असर, कारकतत्व, स्वरुप र परिमाणहरुको निगरानीका लागि राष्ट्रिय, क्षेत्रीय एवं विश्वव्यापी उपयुक्त कार्यक्रमहरु स्थापना गर्नेछन् । यस्का लागि पक्षहरुले सूर्तिजन्य वस्तुहरुको निगरानी कार्यक्रमहरुलाई राष्ट्रिय, क्षेत्रीय र विश्वव्यापी स्वास्थ्य हेरचाह कार्यक्रमहरु भित्र एकीकृत गर्नेछन् फलस्वरुप यस सम्बन्धी तथ्याङ्कको तुलना गर्न र क्षेत्रीय एवं अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा उपयुक्त तवरले बिश्लेषण गर्न सकियोस् ।

(३) पक्षहरुले अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय अन्तरसरकारी संगठन र अन्य निकायहरुबाट प्राप्त हुने वित्तीय एवं प्राविधिक सहयोगको महत्वलाई मान्यता दिनेछन् । यसका लागि प्रत्येक पक्षले देहाय बमोजिमको प्रयत्न गर्नेछः-

(क) सूर्तिजन्य वस्तुको सेवनबाट उत्पन्न हुने महामारी निगरानीका लागि र सोसंग सम्बन्धित सामाजिक, आर्थिक तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरुका लागि प्रगतिशील राष्ट्रिय प्रणालीको स्थापना गर्ने;

(ख) क्षेत्रीय तथा विश्वव्यापी रुपमा सूर्तिजन्य पदार्थको निगरानी र यस धाराको प्रकरण ३ (क) मा उल्लेख भएका सूचकहरुको जानकारी आदान प्रदानमा सक्षम अन्तर्राष्ट्रिय, क्षेत्रीय अन्तर सरकारी संगठन र अन्य संस्थाहरु लगायत सरकारी एवं गैर सरकारी निकायहरुसंग सहकार्य गर्ने; र

(ग) सूर्तिजन्य पद्धार्थसंग सम्बन्धित निगरानी, तथ्याङ्कको प्रवाह, विश्लेषण र संकलनको पशिचान गर्ने कार्यका लागि कार्यविधि वा निर्देशिकाको तर्जुमा गर्दा विश्व स्वास्थ्य संगठनसंग सहकार्य गर्ने ।

(४) पक्षहरुले सार्वजनिक गर्ने यस महासन्धिसंग सम्बन्धित बैज्ञानिक, प्राविधिक, सामाजिक, आर्थिक, व्यापारिक, कानूनी लगायत सूर्तिजन्य उद्योग एवं सूर्ति बाली

नेपाल कानून आयोग

सम्बन्धी सूचनाहरु यथासम्भव राष्ट्रिय कानूनको अधीनमा रही आदान प्रदान गर्ने कार्य प्रबर्द्धन गर्ने र सहज बनाउनेछन् र त्यस्तो कार्य संक्रमण अर्थतन्त्र भएका तथा विकासोन्मुख पक्ष राष्ट्रहरुको आवश्यकतालाई बिशेष ध्यानमा राखेर सम्बोधन गरिनेछ । यसका लागि प्रत्येक पक्षले देहाय बमोजिमको प्रयत्न गर्नेछन् ।

(क) सूर्तिजन्य वस्तुहरुको नियन्त्रण सम्बन्धी कानून तथा नियमहरु, तिनीहरुको कार्यान्वयन र सो सम्बन्धी विधिशास्त्रीय मान्यताहरुको तथ्याङ्क भण्डार (डेटावेस) को स्थापना र संचालन गर्ने साथै क्षेत्रीय एवं विश्वव्यापी सूर्तिजन्य पद्धार्थको नियन्त्रणका लागि उपयुक्त कार्यक्रमहरुको निर्माणका लागि सहकार्य गर्ने ;

(ख) यस धाराको ३(क) अनुसार राष्ट्रिय निगरानी कार्यक्रमहरु बाट प्राप्त तथ्याङ्कहरुको प्रगतिशील अद्यावधिक भण्डारण कार्यको स्थापना र व्यवस्थापन गर्ने ;

(ग) महासन्धिका व्यवस्था वा राष्ट्रिय सूर्तिजन्य वस्तुको नियन्त्रण सम्बन्धी क्रियाकलापमा असर पु-याउने सूर्तिजन्य उद्योगका क्रियाकलापहरु, उत्पादन, निर्माण, संकलनका लागि सक्षम अन्तर्राष्ट्रिय संगठनहरुको सहकार्यमा प्रगतिशील विश्वव्यापी प्रणालीको स्थापना र संचालन गर्ने ।

(५) विकासोन्मुख तथा संक्रमण अर्थतन्त्र भएका पक्षहरुको अनुसन्धान, निगरानी र सूचना आदान प्रदान गर्ने प्रतिवद्धता पूरा गर्ने कार्यका लागि सहयोग पु-याउन संचालित सचिवालयको वित्तीय तथा प्राविधिक स्रोत सम्बन्धी व्यवस्थाहरुको प्रबर्द्धन र प्रोत्साहनको लागि पक्षले आफू सदस्य रहेका क्षेत्रीय, अन्तर्राष्ट्रिय अन्तरसरकारी संगठनहरु र वित्तीय एवं विकास संस्थाहरु संग सहकार्य गर्नेछन् ।

नेपाल कानून आयोग

धारा २१

प्रतिवेदन र सो सम्बन्धी सूचना आदान प्रदान

(१) प्रस्तुत महासन्धिको कार्यान्वयका सम्बन्धमा प्रत्येक पक्षले देहायका कुराहरु संलग्न गरी महासचिव मार्फत् पक्षहरुको सम्मेलनमा आवधिक प्रतिवेदन पेश गर्नेछ ।

(क) महासन्धिको कार्यान्वयनका लागि ग्रहण गरिएका कानूनी, कार्यकारी, प्रशासनिक वा अन्य यस्तै प्रकारका उपायहरु सम्बन्धी जानकारी;

(ख) महासन्धिको कार्यान्वयनका सिलसिलामा आई परेका वाधा व्यवधानहरु वा कठिनाई तथा त्यस्ता वाधा व्यवधान हटाउन अपनाईएका उपायहरु सम्बन्धी जानकारी;

(ग) सूर्तिजन्य वस्तुको नियन्त्रणका लागि प्राप्त गरिएका वा उपलव्ध गराईएको आर्थिक एवं प्राविधिक सहायता सम्बन्धी यथासम्भव जानकारी;

(घ) धारा २० मा उल्लेख भएका अनुसन्धान एवं निगरानी सम्बन्धी जानकारी; र

(ङ) धारा ६.३, १३.२, १३.३, १३.४ (घ), १५.५ र १९.२ मा उल्लेख भएका बिषयहरु सम्बन्धी जानकारी ।

(२) सबै पक्षहरुद्वाराप्रस्तुत गरिने त्यस्ता प्रतिवेदनको ढाँचा र आबृत्ति पक्षहरुको सम्मेलनले निर्धारण गर्नेछ । प्रस्तुत महासन्धिमा पक्ष भएको २ बर्ष भित्र प्रत्येक पक्ष राष्ट्रले प्रारम्भिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नेछन् ।

(३) विकासोन्मुख तथा संक्रमण अर्थतन्त्र भएका पक्ष राष्ट्रहरुको अनुरोधमा यस धारा अन्तर्गत तिनीहरुले पुरा गर्नु पर्ने दायित्वका सम्बन्धमा पक्षहरुको सम्मेलनले धारा २२ र २६ अनुसारको सहयोग त्यस्ता पक्षहरुलाई उपलव्ध गराउन विचार गर्नेछ ।

नेपाल कानून आयोग

(४) गोपनीयता एवं विश्वसनियतालाई मध्यजनर राख्दै राष्ट्रिय कानूनको अधीनमा रही यस महासन्धि अन्तर्गतको प्रतिवेदन र सो सम्बन्धी जानकारीको आदान प्रदान गरिनेछ ।

धारा २२

बैज्ञानिक, प्राविधिक र कानूनी क्षेत्रमा सहयोग तथा बिशेषज्ञता सम्बन्धी व्यवस्था

(१) विकासोन्मुख तथा संक्रमण अर्थतन्त्र भएका पक्ष राष्ट्रहरुको आवश्यकतालाई मधयनजर राख्दै यस महासन्धिबाट उत्पन्न हुने दायित्वहरुको परिपालना गर्ने क्षमता अभिबृद्धिका लागि पक्षहरुले सोझै वा सक्षम अन्तर्राष्ट्रिय निकायमार्फत् सहयोग गर्नेछन्. । त्यस्तो सहयोग राष्ट्रिय सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी रणनीति, योजना तथा कार्यक्रमहरुको स्थापना र सवलीकरण गर्ने सम्बन्धमा पक्षहरुमा पारस्परिक सहमत गरिएका प्राविधिक, बैज्ञानिक प्रविधिजन्य र कानूनी विशेषज्ञताको हस्तानतरण गर्ने उद्देश्य प्राप्तिका अतिरिक्त देहाय बमोजिम हुने छ ।

(क) सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी प्रविधि, ज्ञान, सीप, क्षमता र विज्ञता विकास, हस्तान्तरण तथा प्राप्तिलाई सहज बनाउने;

(ख) महासन्धिको कार्यान्वयनका लागि राष्ट्रिय सूर्ति नियन्त्रण, रणनीति, योजना र कार्यक्रमहरुको स्थापना तथा सबलीकरणका लागि प्राविधिक, बैज्ञानिक, कानूनी वा अन्य बिशेषज्ञतालाई प्रभावकारी बनाउने व्यवस्थाहरुका अतिरिक्त देहाय बमोजिमका सहयोग पु-याएरः-

(१) सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट बचाउ र अन्त्यको प्रबर्द्धन, प्रारम्भिक रोकथाम लगायत अनुरोध गरिए अनुसार प्रभावकारी कानूनी आधार र प्राविधिक कार्यक्रमहरुको विकासमा;

नेपाल कानून आयोग

(२) आर्थिक दृष्टिकोणले व्यवहारिक हुन सक्ने गरी सूर्तिजन्य पदार्थमा संलग्न कामदारहरुको जनजिविकाको लागि उचित आर्थिक एवं बैकल्पिक उपायहरुको व्यवस्था गर्न र

(३) सूर्तिजन्य पदार्थको बाली उब्जनी गर्ने उत्पादकहरुलाई आर्थिक रुपमा व्यवहारिक हुनसक्ने तरिकाले वैकल्पिक कृषि बालिहरुको समेत व्यवस्था गर्न ।

(ग) धारा १२ अनुसार उपयुक्त व्यक्तिहरुलाई तालिम र सचेतना सम्बन्धी कार्यक्रमहरुमा सहयोग पु-याउने,

(घ) सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी रणनीति, योजना तथा कार्यक्रमका लागि आवश्यकता अनुसार सामग्री तथा उपकरणको आपूर्ति एवं भौतिक सहयोगको व्यवस्था गर्ने,

(ङ) सूर्ति नियन्त्रणका तरिका लगायत निकोटनजन्य लतको व्यापक उपचार पद्धति पहिचान गर्ने,

(घ) निकोटनजन्य लतको प्रभावकारी उपचारको उपलव्धता बृद्धि गर्न उपयुक्त अनुसन्धानको व्यवस्था गर्ने ।

(२) धारा २६ अनुसार प्राप्त भएका वित्तीय सहयोग अनुरुप पक्षहरुले प्राविधिक, वैज्ञानिक, कानूनी, बिशेषज्ञता र प्रविधिहरुको हस्तान्तरणलाई प्रबर्द्धन र सहजीकरण गर्नेछन् ।

नेपाल कानून आयोग

भाग-आठ
संस्थागत व्यवस्था र वित्तीय स्रोत
धारा २३
सम्मेलन

(१) पक्षहरुको एक सम्मेलन स्थापित गरिनेछ । प्रस्तुत महासन्धि लागू भएको एकबर्ष भित्र विश्व स्वास्थ्य संगठनले प्रथम अधिवेशनको सयोजन गर्नेछ । प्रथम अधिवेशनमा पक्षहरुको सम्मेलनको नियमित अधिवेशनहरुको समय र स्थानको बारेमा निर्णय गरिनेछ ।

(२) सम्मेलनले आवश्यक ठह-याएमा वा कम्तीमा एक तिहाई पक्ष सदस्यहरुको समर्थनमा कुनैं पनि पक्ष सदस्यले बिशेष अधिवेशन वोलाइयोस् भनी दिएको लिखित निवेदन सचिवालयद्वारासबैलाई जानकारी गराईएको ६ महिनाभित्र असाधारण अधिवेशन समेत वस्न सक्नेछ ।

(३) प्रथम अधिवेशन संचालन सम्बन्धी कार्यविधि पक्षहरुको् सर्वसम्मतीमा तयार भई लागू हुनेछ ।

(४) पक्षहरुको सम्मेलनले आफ्ना आर्थिक नियमावली, सचिवालयको वित्तीय व्यवस्थापनमा लागू हुने एवं सो अन्तर्गत स्थापित मातहतका निकायहरुको वित्तीय व्यवस्थापनमा लागू हुने अनुदान संचालन नियमावली सर्वसम्मतले पारित गर्नेछ । प्रत्येक सामान्य अधिवेशनमा अर्को अधिवेशन सम्मको लागि आवश्यक बजेट तर्जुमा गरिनेछ ।

(५) पक्षहरुको सम्मेलनले महासन्धिको कार्यान्वयनको नियमित समीक्षा गर्नेछ र महासन्धिको धारा २८, २९ र ३३ अनुसार महासन्धिको प्रभावकारी कार्यान्वयन, प्रबर्द्धन गर्न र महासन्धि अन्तर्गत ग्रहण गरिने कुनै आलेख, अनुसूची र संशोधनहरुको सम्बन्धमा आवश्यक निर्णय गर्नेछ । यस सन्दर्भमा सम्मेलनले देहायका कार्य गर्नेछ :-

नेपाल कानून आयोग

(क) धारा २० र २१ अनुसार व्यवस्थित जानकारीको आदान प्रदानलाई प्रबर्द्धन र सहज बनाउने;

(ख) प्रस्तुत महासन्धिको कार्यान्वयनसंग सम्बन्धित धारा २० ले व्यवस्था गरेका थप कुरा लगायत तथ्याङ्क संकलन र अनुसन्धानका लागि गरिएका तुलनात्मक पद्धतिहरुको आवधिक चभाष्लभ्फभलत को विकास, निर्देशन र प्रबर्द्धन गर्ने;

(ग) रणनीति, योजना, कार्यक्रम, नीति, कानून लगायत अन्य उपायहरुको मूल्याकंन, कार्यान्वयन र विकासको प्रबर्द्धन गर्ने;

(घ) धारा २१ अनुसार पक्षहरुले पेश गरेका प्रतिवेदनहरु माथि विचार गर्ने र महासन्धिको कार्यान्वयन सम्बन्धमा नियमित प्रतिवेदन पेश गर्न लगाउने,

(ङ) धारा २६ अनुसार महासन्धिको कार्यान्वयनका लागि वित्तीय स्रोतको परिचालनका लागि प्रबर्द्धन गर्ने र सहज बनाउने;

.(च) महासन्धिको उद्देश्य प्राप्तिका लागि आवश्यकता अनुसार सहायक अंगहरुको स्थापना गर्ने;

(छ) महासन्धिको कार्यान्वयनलाई सबल वनाउने साधनका रुपमा संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणाली अन्तर्गतका सक्षम र उपयुक्त संगठन एवं निकाय लगायत अन्तर्राष्ट्रिय, क्षेत्रीय अन्तर सरकारी संगठन , गैर सरकारी संस्था वा निकायहरुसंग आवश्यक जानकारी, कुनै सेवा र सहयोगका लागि अनुरोध गर्ने ; र

(ज) प्रस्तुत महासन्धिको कार्यान्वयनका सिलसिलामा प्राप्त गरिएका अनुभवहरुलाई विचार गर्दै महासन्धिको उद्देश्य प्राप्तिका लागि उपयुक्त कार्य सम्पादन गर्न विचार पु-याउने ।

नेपाल कानून आयोग

(६) पक्षहरुको सम्मेलनले अधिवेशनमा पर्यवेक्षकहरुको सहभागिताका लागि आवश्यक कार्य प्रणाली र मापदण्डहरुको व्यवस्था गर्नेछ ।

धारा २४

सचिवालय

(१) पक्षहरुको सम्मेलनले एउटा स्थायी सचिवालयको स्थापना गरी यसको कार्य संचालन पद्धती निर्धारण गर्नेछ । यस कार्यका लागि पक्षहरुको सम्मेलनले प्रथम अधिवेशनमा आवश्यक प्रयत्न गर्नेछ ।

(२) स्थायी सचिवालयको स्थापना र पदस्थापना नभएसम्म महासन्धि अन्तर्गतको सचिवालय सम्बन्धी कार्य संचालन बिश्व स्वास्थ्य संगठनद्वाराहुनेछ ।

(३) सचिवावलयको काम देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) पक्षहरुको सम्मेलन वा कुनै सहायक अंगको अधिवेशनको व्यवस्था मिलाउने र आवश्यकता अनुसार सेवा प्रदान गर्ने ;

(ख) महासन्धि अनुसार प्राप्त गरिएका प्रतिवेदनहरु उपलव्ध गराउने;

(ग) महासन्धिको व्यवस्था अनुसार आवश्यक पर्ने सूचना एवं जानकारीहरुको सूचना प्रवाह तथा समूहिकृत गर्ने कार्यमा पक्षहरु खासगरी विकासोन्मुख र संक्रमण अर्थतन्त्र भएका पक्ष राष्ट्रको अनुरोधमा सहायता उपलव्ध गराउने;

(घ) पक्षहरुको सम्मेलनले निर्देश गरे अनुरुप सक्षम अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रीय अन्तरसरकारी संगठन वा अन्य निकायहरुसंग समन्वय गर्नु;

(ङ) सचिवालयको कार्यप्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउन पक्षहरुको सम्मेलनले निर्देश गरे अनुरुप आवश्यकता अनुसार प्रशासनिक एवं करारीय कार्यसंचालन गर्नु;

नेपाल कानून आयोग

(च) महासन्धि तथा यसको अन्य कुनै आलेखहरुद्वारातोकिदिएका सचिवालय सम्बन्धी कार्य गर्नु र पक्षहरुको सम्मेलनले तय गरेका अन्य यस्तै प्रकारका कार्यहरु गर्नु ।

धारा २५
सम्मेलन तथा अन्तरसरकारी संगठन बीच सम्बन्ध

सम्मेलनले प्रस्तुत महासन्धिको उद्देश्य प्राप्तिका लागि प्राविधिक तथा वित्तीय सहयोग उपलव्ध गराउन सक्षम अन्तर्राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय अन्तरसरकारी संगठनहरु लगायत अन्य वित्तीय एवं विकास संस्थाहरुसंग सहयोगका लागि आग्रह गर्न सक्नेछ ।

धारा -२६
वित्तीय स्रोत

(१) यो महासन्धिको उद्देश्य प्राप्तिका लागि वित्तीय स्रोतले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नेछ भन्ने कुरामा पक्षहरु सहमत छन् ।

(२) प्रस्तुत महासन्धिको उद्देश्य प्राप्त गर्नका लागि राष्ट्रिय क्रियाकलापका सम्बन्धमा आफ्ना राष्ट्रिय योजना, प्राथमिकता र कार्यक्रमहरु अनुसार प्रत्येक पक्षले वित्तीय सहायता उपलव्ध गराउनेछन् ।

(३) विकासोन्मुख तथा स्रक्रमण अर्थ व्यवस्था भएका पक्ष राष्ट्रद्वारासंचालिन सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी बहुक्षेत्रीय कार्यक्रमहरुको विकास एवं सवलीकरणका लागि रकम उपलव्ध गराउने सम्बन्धमा पक्षहरुले यथासम्म, द्धिपक्षीय, क्षेत्रीय, उपक्षेत्रीय र अन्य वहुपक्षीय माध्यमहरुलाई प्रबर्द्धन गर्नेछन् ।

(४) सम्बन्धित क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय अन्तरसरकारी संगठनहरु र अन्य वित्तीय एवं विकास संस्थाहरुमा प्रतिनिधित्व गर्ने पक्षहरुले आफ्ना निकायहरुमा यस महासन्धिको दायित्व पुरा गर्नका लागि विकासोन्मुख तथा स्रक्रमण अर्थतन्त्र

नेपाल कानून आयोग

भएका पक्ष राष्ट्रहरु, जसलाई ती निकायहरुमा सहभागिता जनाउने अधिकार छैन, त्यस्ता पक्ष राष्ट्रहरुका लागि वित्तीय स्रोत जुटाउन प्रोत्साहित गराउनेछन् ।

(५) पक्षहरु देहाय बमोजिम सहमत छन्:-

(क) यस महासन्धि अन्तर्गतका दायित्वहरु पुरा गर्ने सन्दर्भमा सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्र दुबैका वित्तीय, प्राविधिक वा अन्य सम्बन्धित चालू एवं सम्भाव्य स्रोतहरु खासगरी विकासोन्मुख तथा संत्रमण अर्थतन्त्र भएका पक्ष राष्ट्र लगायत सबै पक्षहरुको हितलाई ध्यानमा राख्दै उपयोग र परिचालन गर्न ;

(ख) विकासोन्मुख तथा संक्रमण अर्थतन्त्र भएका पक्ष राष्ट्रहरुको अनुरोधमा यस महासन्धि अर्न्तगतका दायित्वहरु पुरा गर्ने सन्दर्भमा प्राप्त भएसम्मका कोषको परिचालन गर्न सचिवालयले परामर्श र सल्लाह प्रदान गर्ने;

(ग) सम्मेलनको प्रथम अधिवेशनमा सहयोगका चालू तथा सम्भाव्य स्रोत एवं संयन्त्रहरु र तिनीहरुको उपलब्धताका सम्बन्धमा तथा प्राप्त सूचनाका आधारमा सचिवालयले अध्ययन र पुनरावलोकन गर्ने;

(घ) पक्षहरुको सम्मेलनले प्रचलित संयन्त्रहरुको अभिबृद्धि वा थप वित्तीय स्रोतको माध्यमद्वाराविश्वव्यापी सहयोग कोष वा यस्तै प्रकारका अन्य उपयुक्त संयन्त्रहरुको स्थापना गर्न विकासोन्मुख तथा संक्रमण अर्थतन्त्र भएका पक्ष राष्ट्रहरुको आवश्यकतालाई ध्यानमा त्यस्ता पक्षहरुको प्रतिबद्धता पुरा गराउन सहयोग पु-याउने त्यस्ता पुनरावलोकनका परिणामहरुलाई विचार गर्नेछ ।

नेपाल कानून आयोग

भाग -९

विवाद समाधान

धारा २७

विवाद समाधान

(१) प्रस्तुत महासन्धिको कार्यान्वयन वा व्याख्याका सम्बन्धमा दुई वा सो भन्दा बढि पक्षहरु बीचको विवाद सम्बन्धित पक्षहरुले नै कुटनैतिक प्रयाश गरी वार्ताको माध्यमद्वारावा पक्षहरुले छनौट गरेका विवाद समाधानका शान्तिपूर्ण अन्य कुनै पनि उपायहरु लगायत सत् प्रयाश, मध्यस्थता वा मेलमिलापद्वारासमाधान गर्नेछन् । सत् प्रयाश, मध्यस्थता वा मेलमिलापबाट विवाद समाधान नभएमा समेत पक्षहरु निरन्तर विवादको शान्तिपूर्ण समाधानको उपाय खोजी गर्ने दायित्वबाट पन्छिने छैनन् ।

(२) महासन्धिको अनुमोदन, स्वीकृति, समर्थन, औपचारिक जानकारी वा सम्मीलन गर्दाका वखत वा सो समय पछि पनि कुनै पक्ष वा क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनले लिखित रुपमा अभिलेख अधिकारी समक्ष उत्पन्न भएको विवाद धाराको प्रकरण (१) बमोजिम समाधान नभएको हकमा पक्षहरुको सम्मेलनले सर्व सम्मती रुपमा तय गरेको प्रकृया अनुरुप तदर्थ मध्यस्थताद्वाराविवादको समाधान गराउने कुरालाई अनिवार्य स्वीकार गर्नु पर्ने घोषणा गर्न सक्नेछ ।

(३) अन्यथा व्यवस्था गरिएकोमा वाहेक, पक्षहरुवीच लागू हुने प्रस्तुत महासन्धि अन्तर्गतका कुनै पनि आलेखहरुका सम्बन्धमा समेत यो धाराको व्यवस्था लागू हुनेछ ।

भाग -१०

संशोधन

धारा २८

महासन्धिको संशोधन

(१) कुनै पनि पक्षले प्रस्तुत महासन्धिको संशोधनको प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछ । त्यस्तो संशोधनको प्रस्ताव माथि पक्षहरुको सम्मेलनमा छलफल गरिनेछ ।

नेपाल कानून आयोग

(२) पक्षहरुको सम्मेलनले महासन्धिको कुनै पनि संशोधनलाई पारित गर्नेछ । महासन्धिको संशोधन सम्बन्धी कुनै पनि प्रस्तावको मूल पाठ अधिवेशनद्वारा पारित हुने समयभन्दा कम्तीमा ६ महिना अगाडि नै सबै पक्षहरुलाई सचिवालयद्वाराप्रेषित गर्नेछ । प्रस्तावित संशोधन प्रस्ताव जानकारीका लागि महासन्धिमा हस्ताक्षर गर्ने सवै पक्ष तथा अभिलेख अधिकारीलाई समेत सचिवालयद्वारापठाइनेछ ।

(३) पक्षहरुले महासन्धिको कुनै प्रस्तावित संशोधनलाई सर्वसम्मतिद्वारापारित गराउन हरेक प्रकारका प्रयत्न गर्नेछन् । यदि सर्वसम्मतिमा पुग्न सकिएन भने चालू अधिवेशनमा उपस्थित वा मतदानमा भाग लिने तीन चौथाई वहुमतद्वारात्यस्तो संशोधन प्रस्ताव पारित हुनेछ । यस धाराको प्रयोजनका लागि उपस्थित पक्षहरु र मतदान भन्नाले उपस्थित पक्षहरु र पक्ष वा विपक्षमा गरिएको मतदान सम्झनुपर्छ । पारित भएको कुनै पनि संशोधन सचिवालयले स्वीकृतिका लागि सबै पक्षलाई र जानकारीका लागि अभिलेख अधिकारीलाई पठाउनेछ ।

(४) संशाधेन सम्बन्धी स्वीकृति पत्रहरुको लिखत अभिलेखका लागि अभिलेख अधिकारी समक्ष दाखिला गरिनेछ । यस धाराको प्रकरण ३ अनुसार स्वीकार गरिएको संशोधन कम्तीमा दुई/तिहाई पक्षहरुबाट स्वीकृति पत्रको लिखत अभिलेख अधिकारीमा दाखिला भएको नव्वेऔं दिन पछि पक्षहरुका हकमा लागू हुनेछ ।

(५) अन्य कुनै पक्षका हकमा भने त्यस्तो पक्षले सो संशोधनलाई स्वीकार गरेको स्वीकृतिपत्रको लिखत अभिलेख अधिकारी समक्ष दाखिला गरेको ९० औं दिन पछि त्यस्तो पक्षको हकमा सो संशोधन लागू हुनेछ ।

धारा २९
अनुसूची संशोधन र पारित

(१) यस महासन्धि अन्तर्गतका अनुसूचीहरु र त्यस्मा हुने संशोधनहरुको प्रस्ताव, पारित र लागू सम्बन्धी प्रकृया धारा २८ मा व्यवस्थित गरिएको कार्यविधि अनुसार हुनेछ ।

नेपाल कानून आयोग

(२) यस महासन्धि अन्तर्गतको अनुसूची महासन्धिको अभिन्न अंगका रुपमा रहनछे र अन्यथा व्यवस्था गरिएकोमा बाहेक महासन्धिका कुनै व्यवस्था सरह नै कुनै पनि अनुसूचीका व्यवस्थाहरु लागू हुनेछन् ।

(३) अनुसूचीहरुलाई कुनै किसिमका सूची, ढाँचा र कार्यविधि, बैज्ञानिक, प्राविधिक वा प्रशासनिक बिषयसंग सम्बन्धित बिश्लेषणात्मक सामग्रीका रुपमा व्याख्या गर्न प्रतिबन्ध लगाइनेछ ।

भाग -११
अन्तिम व्यवस्थाहरु
धारा ३०
आरक्षण

यस महासन्धिमा आरक्षणको व्यवस्था गरिएको छैन ।

धारा -३१
परित्याग

(१) कुनै पक्षका हकमा प्रस्तुत महासन्धि लागू भएको मितिले दुई बर्ष पछि त्यस्तो पक्षले कुनै पनि समयमा अभिलेख अधिकारीलाई लिखित जानकारी गराई प्रस्तुत महासन्धिमा परित्याग गर्न सक्नेछ ।

(२) कुनै परित्यागको लिखित सूचना अभिलेख अधिकारीले प्राप्त गरेको १ बर्ष समाप्त भएपछि वा परित्यागको लिखतमा परित्याग हुने मिति तोकिएको भए सो मिति पछि त्यस्तो परित्याग लागू भएको मानिनेछ ।

(३) महासन्धिमा परित्याग गर्ने पक्षले महासन्धि अन्तर्गतका आलेखहरुमा समेत परित्याग गरेको मानिनेछ ।

नेपाल कानून आयोग

धारा ३२

मताधिकार

(१) यस धाराको प्रकरण २ मा व्यवस्था गरिए बाहेक यस महासन्धिका प्रत्येक पक्षलाई एक मत दिने अधिकार हुनेछ ।

(२) क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनहरुले आफ्नो क्षमताभित्रका बिषयमा महासन्धिमा पक्ष रहेका सदस्य राष्ट्रको संख्या बराबर सो संगठनको सदस्य राष्ट्रका तर्फबाट मतदान गर्ने अधिकार प्रयोग गर्न पाउनेछन् । यदि त्यस्ता संगठनमा सदस्य राष्ट्रको हैसियत प्राप्त कुनै पक्षले मतदानको अधिकार प्रयोग गरिसकेको अबस्थामा सो राष्ट्रको तर्फबाट सोही अनुरुप त्यस्तो संगठनले मतदान गर्न पाउनेछैन ।

धारा ३३

आलेखहरु

(१) कुनै पक्षले आलेखहरु प्रस्ताव गर्न सक्नेछ । त्यस्ता प्रस्तावहरु माथि पक्षहरुको सम्मेलनद्वाराविचार गरिनेछ ।

(२) सम्मेलनले महासन्धिसंग सम्बन्धित आलेखहरु पारित गर्नेछ । त्यस्ता आलेखहरु पारित गराउन सर्वसम्मतीमा पुग्ने प्रयत्न असफल भएमा र कुनै सम्झौतामा पुग्न नसकिएमा अन्तमा अधिवेशनमा उपस्थित सदस्य संख्याको तीन चौथाई वहुमतले मतदान गरी आलेख पारित गरिनेछ । यस धाराको प्रयोजनका लागि उपस्थित पक्षहरु र मतदान भन्नाले उपस्थित सदस्य संख्या र पक्ष वा विपक्षमा गरिएको मतदान सम्झनुपर्छ ।

(३) प्रस्तावित आलेखको मूल पाठ अधिवेशनद्वारापारित हुने समयभन्दा कम्तिमा ६ महिना अगावै सचिवालय मार्फत सबै पक्षहरुलाई पठाइनेछ ।

(४) महासन्धिका पक्षहरु मात्र आलेखमा पक्ष हुन सक्नेछन् ।

नेपाल कानून आयोग

(५) महासन्धि अन्तर्गतका आलेखहरु त्यस्ता आलेखहरुमा पक्ष भएका सदस्यहरुका हकमा मात्र वन्धकारी हुनेछन् । आलेखका पक्षहरुले सो आलेखमा अन्तरनिहित प्रश्नमा मात्र निर्णय लिन सक्नेछन् ।

(६) आलेख लागू हुन आवश्यक पर्ने कुराहरु सोही दस्तावेजद्वारानिर्धारण गरिनेछ ।

धारा ३४

हस्ताक्षर

प्रस्तुत महासन्धि विश्व संगठनका सबै सदस्य राष्ट्रहरु, विश्व स्वास्थ्य संगठनका सदस्य नरहेका तर संयुक्त राष्ट्र संघको सदस्य रहेका र क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनहरुका लागि हस्ताक्षर हुन १६ जुन २००३ देखि २२ जुन २००३ (तदनुसार वि.सं. असार २, २०६० देखि असार ८, २०६०) सम्म जेनेभास्थित विश्व स्वास्थ्य संगठनको प्रधान कार्यालयमा र त्यसपछि जुन ३०, २००३ देखि जुन २९, २००४ (तदनुसार वि.सं. अनुसार १६, २०६० देखि असार १५, २०६१) सम्म न्यूस्योर्क स्थित संयुक्त राष्ट्र संघीय मुख्यालयमा खुला राखिनेछ ।

धारा ३५

अनुमोदन, स्वीकृति, समर्थन, औपचारिक प्रतिबद्धता वा सम्मीलन

(१) यस महासन्धिलाई राष्ट्रहरुले अनुमोदन, स्वीकृति, समर्थन वा सम्मीलन र क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनले औपचारिक प्रतिबद्धता वा सम्मीलन गर्नुपर्नेछ । हस्ताक्षरका लागि खुला राखिएको मिति पछिको दिनबाट महासन्धि सम्मीलनका लागि खुला रहनेछ। अनुमोदन, स्वीकृति, समर्थन, औपचारिक प्रतिबद्धता वा सम्मीलनका लिखतहरु अभिलेख अधिकारी समक्ष दाखिला गरिनेछ ।

(२) कुनै क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनको कुनै सदस्य राष्ट्र पक्ष नभएतापनि त्यस्तो क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठन प्रस्तुत महासन्धिमा पक्ष बन्न सक्नेछ र यस महासन्धि अन्तर्गतका सबै दायित्व तिनीहरुका हकमा समेत वन्धनकारी हुनेछ । यदि त्यस्ता संगठनहरुको एक वा सो भन्दा बढी सदस्य राष्ट्र प्रस्तुत महासन्धिमा पक्ष भएमा महासन्धि अन्तर्गतका दायित्व परिपालनाका लागि

आफ्नो उत्तरदायित्वको विषयमा तिनीहरुले नै निर्णय गर्नेछन् । यस्तो अबस्थामा पक्ष राष्ट्र तथा सो संगठनलाई महासन्धि अन्तर्गत प्राप्त अधिकार समानान्तर ढङ्गले प्रयोग गर्ने अधिकार हुनेछ ।

(३) महासन्धिद्वाराव्यवस्थित गरिएका बिषयहरुका सम्बन्धमा क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनले आफू महासन्धिमा पक्ष बन्न पेश गर्ने औपचारिक प्रतिबद्धता वा सम्मिलनका लिखतमा तिनीहरुको हैसियत घोषणा गर्न सक्नेछन् । यस्ता संगठनहरुले त्यस्तो घोषणा सम्बन्धी जानकारी अभिलेख अधिकारीलाई पनि दिनेछन् र सोही अनुरुप आफ्नो हैसियतमा गरिएको कुनै तात्विक हेरफेरका सम्बन्धमा पक्षहरुलाई समेत जानकारी गराउनेछ ।

धारा ३६

लागू

(१) अभिलेख अधिकारी समक्ष अनुमोदन, स्वीकृति, समर्थन, औपचारिक प्रतिबद्धता वा सम्मीलनको ४० औं लिखत दाखिला भएको मितिपछि ९० औं दिनपछि प्रस्तुत महासन्धि लागू हुनेछ ।

(२) यस धाराको प्रकरण १ को प्रकृया पूरा भई महासन्धि लागू भइसकेको अवस्था पश्चात् कुनै पक्षले महासन्धिमा अनुमोदन, स्वीकृति वा समर्थन गर्दा त्यस्ता प्रत्येक पक्षका हकमा अनुमोदन, स्वीकृति वा समर्थनको लिखत दाखिला भएको मिति पछिको ९० औं दिनपछि लागू भएको मानिनेछ ।

(३) यस धाराको प्रकरण १ को प्रकृया पुरा भई महासन्धि लागू भइसकेको अवस्था पश्चात् कुनै क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनले औपचारिक प्रतिबद्धता वा सम्मीलनको लिखत दाखिला गर्दा त्यस्तो प्रत्येक संगठनका हकमा औपचारिक प्रतिबद्धता वा सम्मीलनको लिखत दाखिला भएको मिति पछिको ९० औं दिन पछि लागू भएको मानिनेछ ।

नेपाल कानून आयोग

(४) यस धाराको प्रयोजनका लागि कुनै क्षेत्रीय आर्थिक एकीरकण संगठनले दाखिला गरेको लिखतलाई संगठनका पक्ष राष्ट्रले दाखिला गरेको लिखतमा थप गणना गरिनेछैन ।

धारा ३७

अभिलेख अधिकारी

प्रस्तुत महासन्धि र धारा २८,२९ र ३३ अनुसार ग्रहण गरिएका संशाधेन्, आलेख र अनुसूचीहरुको अभिलेख अधिकारी संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिव हुनेछ ।

धारा २८

प्रामाणिक प्रति

अरबी, चिनीया, अंग्रेजी, फ्रंान्सेली, रसियन र स्पेनी भाषाका प्रतिहरु समान रुपले प्रामाणिक हुने र प्रस्तुत महासन्धि संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवद्वाराअभिलेखालय गरिनेछ ।

जस्को प्रमाणस्वरुप, अख्तियार प्राप्त अख्तियारीवालाहरुले यस महासन्धिमा हस्ताक्षर गरेका छन् ।

मे २१, २००३ मा जेनेभामा प्रस्तुत महासन्धिमा हस्ताक्षर सम्पन्न भयो ।

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची -१

विश्व स्वास्थ्य संगठनको सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धित अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धिको सम्बन्धमा विश्व स्वास्थ्य परिष्दको प्रस्ताव नं. ५६.१

५६ औं विश्व स्वास्थ्य परिषद्

विश्व स्वास्थ्य संगठनको विधानको धारा १९ अनुसार विश्व स्वास्थ्य संगठनको सूर्ति नियन्त्रणका लागि आधारभूत सिद्धान्त (फ्रेमवर्क) सम्बन्धी महासन्धिको विकासका लागि आव्हान गर्दै र विश्व स्वास्थ्य परिषद्को प्रस्ताव नं. ४९.१ लाई पुनः स्मरण गर्दै ;

सूर्तिजन्य पदार्थको सेवन र सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट वर्तमान र भावी पुस्ताहरुको वचाउ गर्नुपर्ने कुरालाई निश्चित गर्दै ;

धुम्रपानमा विश्वव्यापी रुपले बृद्धि र सूर्तिजन्य पदार्थको प्रयोगमा व्यापकता आएको प्रति गम्भिर रुपले चिन्ता व्यक्त गर्दै;

अन्तरसरकारी वार्ता अंगका कार्यहरुको उपलब्धिका सम्बन्धमा सो संगठनको सभाध्यक्षले प्रस्तुत गरेको प्रतिवेदनलाई प्रशंशा गर्दै;

सूर्तिजन्य पदार्थको सेवन र सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट उत्पन्न हुने भयानक असरहरु विरुद्ध मानवीय स्वास्थ्यको संरक्षण गर्न राष्ट्रिय, क्षेत्रीय र अन्तर्राष्ट्रिय कार्यका लागि विश्वव्यापी सहकार्य गर्न प्रभावकारी कदम चाल्न महासन्धि महत्वपूर्ण आधार हुनेछ भन्ने कुरामा विश्वस्त हुँदै;

महासन्धि तुरुन्तै लागू हुनुपर्ने र प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनु पर्ने आवश्यकतालाई जोड दिंदै;

(१) महासन्धिलाई पारित गर्न यस प्रस्तावमा संलग्न गरिन्छ ।

नेपाल कानून आयोग

(२) महासन्धिको धारा ३४ अनुसार महासन्धिलाई १६ जुन २००३ देखि २२ जुन २००३ सम्म विश्व स्वास्थ्य संगठनको मुख्यालय जेनेभामा र त्यसपछि जुन २३, २००३ देखि २९ जुन २००४ सम्म संयुक्त राष्ट्र संघीय मुख्यालय न्यूयोर्कमा हस्ताक्षरका लागि खुल्ला राखिएको सूचित गरिन्छ ।

(३) जतिसक्दो चाँडो महासन्धिलाई लागू गराउन प्रथम अवसरमा नै हस्ताक्षर, अनुमोदन, स्वीकृति, समर्थन, औपचारिक प्रतिबद्धता वा सम्मीलन गर्ने कुरामा विचार पु-याउन सबै राष्ट्र तथा क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनलाई आव्हान गरिन्छ ।

(४) महासन्धि लागू नहुँदासम्म सूर्तिजन्य पदार्थको सेवन र सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कबाट उत्पन्न हुने असरहरुलाई उपयुक्त रोक लगाउने कार्य गर्न सबै राष्ट्र तथा क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनहरुलाई अनुरोध गरिन्छ ।

(५) यस प्रस्तावले तय गरेका प्रारम्भिक क्रियाकलापलाई सहयोग पु-याउन र यथाशीघ्र महासन्धिको लागू र प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि प्रोत्साहन गर्न सबै राष्ट्रहरु, क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनहरु, पर्यवेक्षकहरु र अन्य इच्छुकहरुलाई अनुरोध गरिन्छ ।

(६) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यक्रमहरुको अभिबृद्धिका लागि निरन्तर सहयोग उपलव्ध गराउन संयुक्त राष्ट्र संघलाई आव्हान गरिन्छ र अन्य सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय संगठनहरुलाई आमन्त्रण गरिन्छ ।

(७) विश्व स्वास्थ्य परिषद्को कार्यविधिगत नियमावलीको नियम ४२ अनुसार पक्षहरुको सम्मेलनको प्रथम अधिवेशनद्वारापारित गराइने महासन्धिले पहिचान गरेका बिषयहरुमाथि प्रस्ताव तयार गर्न र विचार गर्न महासन्धिको धारा ३४ ले निर्दिष्ट गरेका सबै राष्ट्रहरु र क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनहरु समतेको सहभागिता खुल्ला रहने गरी खुल्ला अन्तरसरकारी कार्य समूहको स्थापना गर्ने निर्णय गरिन्छ, त्यस्ता बिषयहरु देहाय बमोजिम हुनेछन्:-

(क) पक्षहरुको सम्मेलनका लागि कार्यविधिगत नियमावली (धारा २३.३) लगायत पक्षहरुको सम्मेलनको अधिवेशनमा पर्यवेक्षकको सहभागिताका लागि मापदण्ड (धारा २३.६)

(ख) स्थायी सचिवालयको स्थापनाका लागि विकल्प र यस्को कार्यसंचालन सम्बन्धी व्यवस्था (धारा २४.१)

(ग) पक्षहरुको सम्मेलन र यस्का सहायक अंगहरुका लागि वित्तीय नियम साथै सचिवालयको कार्यसंचालन नियमित गर्ने वित्तीय व्यवस्था (धारा २३.४)

(घ) प्रथम वित्तीय अवधिका लागि बजेट प्रस्ताव (धारा २३.४)

(ङ) महासन्धि अन्तर्गतका दायित्वहरु पुरा गर्न पक्षहरुहरुलाई सहायता पु-याउने चालु तथा सम्भाव्य स्रोत र साधनहरुको पुनरावलोकन धारा (२६.५)

(८) खुल्ला अन्तरसरकारी कार्यसमूहले पक्षहरुको सम्मेलनको प्रथम अधिवेशनको तयारी र त्यस्को साझै प्रतिवेदन गर्न सक्ने कुरालाई समेत निर्णय गरिन्छ ।

(९) गैर सरकारी संस्थाको सहभागिता सम्बन्धमा विश्व स्वास्थ्य संगठनको सूर्तिजन्य पद्धार्थ नियन्त्रण सम्बन्धी अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धिको अन्तरसरकारी वार्ता निकायद्वारास्वीकार गरिएका निर्णयहरु खुल्ला अन्तरसरकारी कार्य समूहको क्रियाकलापमा लागू गर्ने कुरा संकल्प गरिन्छ ।

(१०) कार्यकारी निर्देशकलाई देहायका बिषयमा अनुरोध गरिन्छ :-

(क) स्थायी सचिवालयको स्थापना र पदस्थापना नहुँदा सम्म महासन्धि अन्तर्गतको सचिवालय सम्बन्धी कार्य संचालन गर्न ;

(ख) महासन्धि लागू गर्ने तयारीका सम्बन्धमा खास गरी विकासोन्मुख तथा संक्रमण अर्थतन्त्र भएका राष्ट्रहरुलाई सहयोग उपलव्ध गराउन र उपयुक्त कदम चाल्न;

(ग) १६ जुन २००३ र पक्षहरुको सम्मेलनको प्रथम अधिवेशन वीचको समयमा आवश्यकतानुसार नियमित खुल्ला अन्तरसरकारी कार्य समूहको बैठक आयोजना गर्न ;

(घ) विश्वव्यापी सुर्ति नियन्त्रणका लागि विश्व स्वास्थ्य संगठनले प्राविधिक सल्लाह, निर्देशन र सहयोग उपलव्ध गराउन मुख्य भूमिका निर्वाह गर्ने कुरालाई निरन्तररुपमा सुनिश्चित गर्न ;

(ङ) महासन्धि लागू गर्ने दिशामा गरिएका प्रगति र पक्षहरुको सम्मेलनको मुख्य अधिवेशनका लागि गरिएका तयारी सम्बन्धी जानकारी विश्व स्वास्थ्य परिषद्लाई प्रदान गर्न ।

नेपाल कानून आयोग

अनुसूची -२

विश्व स्वास्थ्य संगठनको सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धि निर्माणको ऐतिहासिक विकासकम

मे, ११, १९९५ को विश्व स्वास्थ्य परिसषद्को प्रस्ताव नं. ४८.११ को ग्रहण संगै सुर्ति नियन्त्रण सम्बन्धमा एउटा अन्तर्राष्ट्रिय संयन्त्रको आवश्यकता सम्बन्धी पहिलो विचार पार्दुभाव भयो र सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी त्यस्तो विचारलाई एक अन्तर्राष्ट्रिय संयन्त्र जस्तै निर्देशिका, घोषणा वा महासन्धिका रुपमा विकास गर्न सो सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन गरी प्रतिवेदन पेश गर्न विश्व स्वास्स्थ परिषद्को ४९ औं अधिवेशनद्वारा महासचिव समक्ष अनुरोध ग-यो ।

विश्व स्वास्थ्य परिषद्को प्रावप नं. ४८.११ परिणामस्वरुप महासचिवद्वाराविश्व स्वास्थ्य संगठनको कार्यकारी समितिको ९७ औं अधिवेशकनमा प्रंस्तुत गरिने सम्भाव्यता अध्ययन बारे विश्व स्वास्थ्य संगठनलाई एउटा मस्यौदा तयार गर्न अनुरोध गरियो । सोही अधिवेशनको अवधि मै कार्यकारी समितिको प्रस्ताव इ.वि. ९७ आर ८ द्वारासूर्ति नियन्त्रणका लागि अन्तर्राष्ट्रिय अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धिको मस्यौदा ग्रहण भयो ।

सन् १९९८ मा नवनियुक्त विश्व स्वास्थ्य संगठनका महा निर्देशक डा. ग्रं् हर्लिम ब्रुटलैण्डले विश्वव्यापी सूर्ति नियन्त्रणका लागि सूर्तिमुक्त प्रयत्न, अन्तर्राष्ट्रिय तत्परता, स्रोत र विश्व सूर्ति महामारी माथि कार्य गर्न अबदष्लभत आयोजनाको प्राथमिकता दिए । त्यस प्रकारको कार्य प्रकृति उजागर गर्ने वहु क्षेत्रीय सहभागिता विकास गरियो । अफ्न महत्वपूर्ण, डा. ब्रुटलैण्डले सूर्ति नियन्त्रणका लागि अवधारणा -फ्रेमवर्क) महासन्धिका लागि वार्ता अख्तियारीको सुनिश्चित गर्न सदस्य राष्ट्रहरुसंग कार्य गरे र सूर्ति नियन्त्रणका लागि विश्वव्यापी नियमनको समर्थन जुटाउन सार्वजनिक तथा राजनैतिक विचार परिचालन गर्ने कार्य तयगरे ।

मे १९९९ मा आयोजित ५२ औं विश्व स्वास्थ्य परिषदज्ले सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धि र सम्भाव्य सम्बन्धित आलेख सम्बन्धमा

नेपाल कानून आयोग

वहुपक्षीय वार्तालाई गति दियो । विश्व स्वास्थ्य पपिरषद्को प्रस्ताव नं. ५८.१८ ले अवधारणा -फ्रेमवर्क) महासन्धिको मस्यौदा गर्न, वार्ता सम्पन्न गर्न ५६ औं विश्व स्वास्थ्य परिषद्मा आवश्यक विचार गर्नका लागि अन्तिम मस्यौदा पेश गर्ने सम्बन्धमा दुईवटा निकायको स्थापना ग-यो । ती दुई निकायहरुमा प्राविधिक कार्यसमूहले प्रस्तावित अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धिको आावश्यक तत्वहरुको मस्यौदा तयार गर्ने र अन्तर सरकारी वर्ता निकायले प्रस्तावित अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धि र सम्भव्य सम्बन्धित आलेखहरुको मस्यौदा र वार्ता गर्ने काम ग-यो । दुबै निकायहरु सबै सदस्य राष्ट्र र क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनका लागि खुला थियो । जस्ता तिनीहरुका सदस्य राष्ट्रले सूर्ति नियन्त्रण संग सम्बन्धित बिषयहरुमाथि अधिकार हस्तान्तरण गरेका थिए । कार्य समूहको अधिवेशन दुई पटक (२५-२९ अक्टोवर १९९९, र २७-२९ मार्च २०००) जेनेभामा सम्पन्न भयो । यस्को मुख्य उपलव्धि भनेको अवधारणा .फ्रेमवर्क) महासन्धिका लागि बिषयवस्तुहरुको प्रस्तावित मस्यौदाको सर्त सहितको मूल पाठका रुपमा एक दस्तावेज तयार भएको थियो । जुन आवश्यक टिप्पणी सहित ५३ औं विश्व स्वास्थ्य परिषद्मा पेश गरियो ।[१]

विश्व स्वास्थय परिषद्को प्रस्ताव नं. ५३.१६ मा स्वास्थ्य परिषद्ले अन्तर सरकारी वार्ता निकायलाई सम्भाव्य आलेखहरुमाथि बिषयमा कुनै छलफलमा कुनैअसर नपु-याउने गरी अवधकारणा .(फ्रेमवर्क) महासन्धिमाथि प्राथमिक महत्व दिई वार्ता शुरु गर्न, विश्व स्वास्थ्य परिषद्को ५४ औं अधिवेशनमा प्रगतिको प्रतिवेदन पेश गर्न र गैर सरकारी संगठनद्वारापर्यवेक्षकका रुपमा सहभागिता वढाउने बिषय सम्बन्धी प्रश्नमा जाँच गर्न आव्हान गर्यो ।

अन्तरसरकारी वार्ता अंगको पहिलो अधिवेशन (१६-२१ अक्टोवर २००० मा) जेनेभामा अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धिको सेरोफेरोका सबै बिषयहरुमाथि सर्व प्थिम सार्वजनिक सुनुवाईका लागि सम्पन्न भयो ।

महानिर्देशकले सार्वजनिक स्वास्थ्य समुदाय, सूर्तिजन्य पदार्थसंग सम्बन्धित उद्योग तथा किसानहरु, विषय पेश गर्ने समूहहरुका लागि एउटा मन्च उपलव्ध गराउन

[१] दस्तावेज ए ५३ र १२

नेपाल कानून आयोग

यो सुनुवाईलाई संचालित गरे र अन्तरसरकारी वार्ता निकायद्वाराउपलव्ध गराइएका कार्यवाहीका अभिलेखहरु विश्व स्वास्थ्य संगठनको वेभ साईट मार्फत सार्वजनिक गरे । प्रथम अधिवेशनमा व्राजिलका राजदूत सेल्सो आमोरिकाले निर्वाचित सदस्यका रुपमा अध्यक्षता गरे र अष्ट्रेलिया, भारत, इस्लामिक गणतन्त्र इरान, दक्षिण अफ्रिका, टर्की र अमेरिकाले उपाध्यक्षको हैसियतमा व्यूरोको स्थापना भयो । कार्य समूहले तयार गरेको सूर्ति नियन्त्रणका लागि विश्व स्वास्थ्य संगठनको अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धिका[२] लागि आवश्यक तत्व सहितको मस्यौदाको प्रारमिभक मूलपाठमा वार्ताको सुरुवात गर्नका लागि एक ठोस् आधारका रुपमा स्वीकार गरियो । त्यसपछाडि, सूर्तिजन्य पदार्थको नियन्त्रणका लागि अवधारणा -फ्रेमवर्क) महासन्धिको मूलपाठ राजदूत आमोरीमले अध्यक्षका हैसियतबाट तयार गरेर दोसै् अधिवेशनमा वार्ता प्रकृयालाई अफ्न अगाडि बढाउने एक आधारका रुपमा सो मूलपाठको मस्यौदा जनवरी २००१ मा प्रकाशन गरियो ।

अन्तरसरकारी वार्ता अंगका कार्यमा गैर सरकारी संस्थाहरुको सहभागिता सम्बन्धी प्रतिवेदन जनवरी २००१ को कार्यकारी समितिको १०७ औं अधिवेशनमा प्रस्तुत गरियो । कार्यकारी समितिको निर्णय अनुसार गैर सरकारी संगठन सम्बन्धी स्थायी समितिको अध्यक्षका रुपमा समेत कार्य गरीरहेका समितिका अध्यक्षले सूर्ति विरुद्धको अभियानमा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संलग्नताका लागि विश्व स्वास्थ्य संगठनको औपचारिक सम्बन्ध भित्र दुईवटा संस्थालाई अप्रिल २६,२००१ का दिन नियुक्त गरे ।

वार्ता निकायको दोस्रो अधिवेशनको तयारीका लागि धेरै क्षेत्र एवं उपक्षेत्रहरुमा परामर्शदायी क्षेत्रीय अन्तर अधिवेशनहरु संचालन गरियो । तयै, वार्ता निकायको प्रत्येक पुरक अधिवेशनको तयारीका लागि परामर्शदायी क्षेत्रीय तथा उपक्षेत्रीय अन्तरअधिवेशन समेत बसे ।

प्रस्तावित मस्योदाका मूलभूत तत्वहरुमा विचार विमर्श गर्नका लीग उतरदायी बहन गरेको वार्ता समूहको दोस्रो अधिवेशन -जेनेभा ० अप्रिल-५ मे २००१) तिनवटा कायसमूहहरु बीच विभाजन गरियो । अधिवेशनको समयमा अध्यक्षको

[२] दस्तावेज ए/एफ सि टि सी/ आई एन वि १/२

अधिकारिक मूलपाठसंग तीनवटा कार्य समूहका मस्यौदा प्रतिवेदनलाई एउटै प्रस्तावित मूलपाठको सूची बनाई संलग्न राख्नु मुख्य उपलब्धि थियो कार्य समूहका ती मस्यौदाहरु अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धिको रोलिङ्ग मस्योदा मूलपाठ भए ।

जेनेभा २२-२८ नोभेम्बर २००१ मा सम्पन्न तेस्रो अधिवेशनमा दुबै कार्य समूहले पवुनरावेदखन गरिएको मस्यौदाो मूल पाठ पव्रस्तुत गरे पछि कार्य समूहले एउटा मस्यौदाको मूल पाठ तयार ग-यो । ती मस्यौदा प्रतिवेदनहरु चौथो अधिवेशनको दौरानमा छलफलका लागि प्रयोग गरिए । जेनेभामा ब्राजीलका स्थायी प्रतिनिधि राजदूत आमोरिनको कार्यकाल समाप्त भएपछि राजदूत सेरजेव्स कोरिया ९कभष्हभक अयचचभब० चौथो अधिवेशनको दौरानमा (१८-१२ मार्च २००२, जेनेभा) विश्व स्वास्थ संगठनको सूर्तिजनय पदार्थ नियन्त्रण सम्बन्धी अवधारणा - फ्रेमवर्क) महासन्धि सम्बन्धी अन्तरसरकारी वार्ता संगठनको अध्यक्षका रुपमा निर्वचित भए । वार्ता निकायको पाँचौ अधिवेशन (१४-२५ अक्टोवर २००५) को दौरान छलफलका लागि आधार पत्रका रुपमा राजदूत कभष्हबक अयचचभब ले एउटा नयाँ मूलपाठ तयार गर्नै पर्ने गरी सहमत गरियो । त्यस्तो आधारपत्र जुलाई २००२ सम्म संयुक्त राष्ट्रिय मुख्यालय न्यूयोर्कमा सूतृजन्य पदार्थको उत्पादनमा अवैध व्यापार सम्बन्धी एक अनतर्राष्ट्रिय प्राविधिक सम्मेलन संयुक्त राज्य अमेरिकाद्धारा आयोजित गरियो ।

वार्ता अंगका प्रथम चारवटा अधिवेशनले विभिन्न मस्योदा मूलपाठका विकल्पहरुमाथि छलफल र विचार विमर्श ग-यो । छलफलका विकल्पहरुलाई कम पारियो फलस्वरुप वार्तामा बढी ध्यान केन्द्रित गरियो । सर्वप्रथम अध्यक्षको नयाँ मूलपाठलाई प्रारमिभक रुपमा अध्ययन गरियो र ६ वटा बिषयवस्तुहरुको पशिचान गरी खुला औपचारिक बैठकमा छलफल भयो । ती वटा पहिचान गरिएका बिषयहरुमा विज्ञापन, प्रबद्धन र पायोजन; वित्तीय स्रोतह; सूर्तिजन्य पदार्थको उत्पादनहरुको अवैध व्यापार, दायित्व र क्षतिपूर्ति; प्याकेजिङ्ग र लेवलिङ्ग स्वास्थ्य र व्यापार जस्ता थिए । अनौपचारिक समूहहरु बीच कानूनी संस्थागत प्रकृयागत बिषयहरु र शव्दावलीको प्रयोग गर्ने सम्बन्धमा छलफलमा सम्पन्न भयो । छलफलमा पर्याप्त उपलव्धि प्राप्त गरियो र धेरै क्षेत्रहरुमा सर्वसम्मतमा पुगियो ।ी प्रतिनिधिमण्डलका समूह र विभिन्न प्रतिनिधिमण्डलसंग अन्तरअधिवेशननिय

परामर्श र अनौपचारिक अधिवेशनले उपलवव्धिका आधारमा राजदूत कभहबक अयचचभब ले सूर्ति नियन्त्रणका लागि अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धिको परिवर्तित मूल पाठ १५ जनवरी २३ मा जारी गरे ।

वार्ता निकायको छैठौ र अन्तिम अधिवेशन १७ फेब्रुअरी - मार्च २००३ सम्म संचालन भयो । अनौपचारिक दुई वटा समूहमा विज्ञापन, प्रबर्द्धन र प्रयोजन एवं वित्तीय स्रोतहरु बिषयमा छलफल गरियो । समूर्ण सदस्यहरुको पूर्ण उपस्थिति रहेको वार्त निकायको अन्तिम वैठकले विश्व ास्थ परिषदको ५६ औं अधिवेशनमा संगठनको विद्यमानो धारा १९ अनुसार विचार तथा अनुमोदन गर्न महमासन्धिको मस्योदा मूलपाठहरुलाई हस्तान्तरण गर्ने निर्णय ग-र्यो । बिषयवस्तुहरुमाथि विचार गर्नका लागि बिश्व स्वास्थ्य परिषद्ले समय नदिएसम्म आलेखहरुमा छलफल स्थगित गर्ने कुरामा समेत वार्ता निकायको बैठक सहमत भयो । -वार्ता) निकायको सो बैठकले विश्व स्वास्थ्य संगठनको सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी अवधारणा -फ्रेमवर्क) महासन्धि विश्व स्वास्थ्य परिषद्द्धारा अनुमोदन गर्ने सम्बन्धको प्रस्तावको मस्योदा तयार गर्ने कुरामा समेत निर्णय ग-यो । अन्तमा विश्व स्वास्थ्य परिषद्को प्रस्ताव नं. ५२, १८ अनुसार अवधारणा -फ्रेमवर्क) महासन्धिको मूल पाठलाई विचार विमर्श तथा अनुमोदनका लागि स्वास्थय परिष्याद्मा पेश गरियो । मे २१, २००३ मा सम्पन्न ७६ औं विश्व स्वास्थय पवरिषद्ले एक मतले विश्व स्वास्थ्य संगठनको सूर्तिजन्य पदार्थ नियन्त्रण सम्बन्धी अवधारण -फेमवर्क) महासन्धिलाई ग्रहण ग-र्यो । महासन्धिमा १६ जुन २००३ देखि २२ जुन सम्म विश्व स्वास्थ्य संगठनको मूख्यालयमा १ बर्षका लागि र तत्पश्चात ३० जुन २००३ देखि २६ जुन २००४ मा संयुक्त राष्ट्र संघीय मुख्यालय न्यूयोर्कमा हस्ताक्षरका लागि खुल्ला गरियो ।

भवियमा विश्वव्यापी स्वास्थ्य जन संरक्षणका लागि तथा विश्व स्वास्थ्य संगठनको सूर्तिजन्य पदार्थ नियन्त्रण सम्बन्धी अवधारणा -फ्रेमवर्क) महासन्धि एक अुख्य आधार संकेत भएको छ । वार्ता प्रकृयाको निष्कर्ष, अवधारणा -फ्रेमवर्क महासन्धिको एक मतले स्वीकार साथसाथै विश्व स्वाथ्य परिषद्का प्रस्तावहरुले जनस्वास्थ्यको सम्बर्द्धन तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्वास्थ्य सहकार्यका लागि एक कानूनी आदान प्रदान गर्न प्रतिनिधित्व गर्छन् ।

विश्व स्वास्थ्य संगठनको सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धिको सम्मेलनद्वारा पारित कार्यविधिगत नियमावली

प्रारम्भ

विश्व स्वास्थ्य संगठनको सूर्तिजन्य पद्धार्थ नियन्त्रण सम्बन्धी अवधारण(फ्रेमवर्क) महासन्धिलाई फेब्रुअरी २७, २००५ सम्ममा ४० राष्ट्रहरुद्वारा अनुमोदन, स्वीकृति, समर्थन वा सम्मीलन गरेको ९० औं दिनपछि लागू भयो । स्वास्थ्यका लागि संयुक्त राष्ट्र संघीय प्रणाली अन्तर्गत प्रस्तुत सन्धिलाई अत्यन्तै छोटो समयमै आत्मसात गरिएकोले यो एक महत्वपूर्ण सन्धिका रुपमा स्थापित भयो । सूर्तिजन्य पद्धार्थको सेवन र सूर्तिजन्य धुँवाको सम्पर्कका कारण स्वास्थ्य सम्बन्धी, सामाजिक, आर्थिक एवं वातावरणीय असरहरुबाट वर्तमान तथा भावी पुस्ताहरुको वचाउको प्रयत्न गर्न सूर्ति नियन्त्रणका उपायहरुका लागि आधारभूत नियमहरु प्रस्तुत महासन्धिले व्यवस्थित गरेको छ ।

११३ पक्ष राष्ट्रहरु सम्मिलित फेब्रुअरी ६-१७, २००६ मा जेनेभामा सम्पन्न विस्व स्वास्थ्य संगठनको सूर्ति नियन्त्रणसंग सम्बन्धित आवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धिको प्रथम अधिवेशनले प्रस्तुत कार्यविधिगत नियमावली ग्रहण गरेको थियो ।

प्रस्तुत कार्यविधिगत नियमावलीलाई पक्षहरुको सम्मेलनद्वाराछ वटै आधारिक भाषामा प्रकाशित गरिएको छ ।

नेपाल कानून आयोग

लागू हुने

नियम १

प्रस्तुत कार्यविधिगत नियमावलीका नियमहरुद्वारा पक्षहरुको सम्मलेनका अधिवेशनहरु संचालित हुनेछन् ।

परिभाषा

नियम २

१. “महासन्धि” भन्नाले मे २००३ मा ग्रहण गरिएको विश्व स्वास्थ्य संगठनको सूर्ति नियन्त्रण सम्बन्धी अवधारणा (फ्रेमवर्क) महासन्धिलाई सम्झनुपर्दछ ।

२. “पक्ष” भन्नाले सम्मेलनका पक्षहरुलाई सम्झनुपर्छ ।

३. “सम्मेलनका पक्षहरु” भन्नाले महासन्धिको धारा २३ ले स्थापना गरेको सम्मलेनका पक्षहरुलाई सम्झनुपर्छ ।

४. “अधिवेशन” भन्नाले महासन्धिको धारा २३ र प्रस्तुत नियमावली अन्तर्गत सम्पन्न हुने पक्षहरुको सम्मेलनका नियमित वा असाधारण अधिवेशनलाई सम्झनुपर्छ ।

५. “क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठन” भन्नाले महासन्धिको धारा १(ख) मा व्याख्या गरिए बमोजिमको संगठन सम्झनुपर्दछ ।

६. “अध्यक्ष” भन्नाले प्रस्तुत नियमावलीको नियम २१ (१) बमोजिम पक्षहरुको सम्मेलनको निर्वाचित अध्यक्ष सम्झनुपर्छ ।

७. “सचिवालय” भन्नाले महासन्धिको धारा २४ (१) द्वारानियुक्ति भएको सचिवालय लाई सम्झनुपर्छ ।

८. “सहायक अंग” भन्नाले महासन्धिको धारा २३(५) (च) अनुसार स्थापित अंगलाई सम्झनुपर्छ ।

९. “पक्षहरुको उपस्थिति र मतदान” भन्नाले मतदान प्रकृयामा पक्षहरुको उपस्थित भई पक्ष वा विपक्षमा गरिएको बैध मतलाई सम्झनुपर्छ । मतदान प्रक्रियामा भाग नलिने पक्षले मतदान गरेको मानिनेछैन ।

१०. “सार्वजनिक अधिवेशन वा बैठक” भन्नाले पक्षहरुको सम्मेलनले नियम ३१ अनुसार मान्यता प्रदान गरेको तर पक्ष नरहेका सचिवालय, अन्तरसरकारी संगठन, गैर सरकारी संस्था र सर्वसाधारण लगायत पक्ष राज्यहरु एवं क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनहरुलाई खुला गरिएको अधिवेशन वा बैठक सम्झनुपर्छ ।

नेपाल कानून आयोग

११. “बन्देज गरिएको अधिवेशन वा वैठक” भन्नाले बिशेष परिस्थितिमा खास उद्देश्यका लागि पक्षहरु र आवश्यक सचिवालय कर्मचारीहरुको उपस्थितिका लागि मात्र खुला गरिएको अधिवेशन वा वैठक सम्झनुपर्छ ।

अधिवेशन

नियम ३

पक्षहरुको सम्मेलनले अन्यथा निर्णय गरेकोमा बाहेक अधिवेशन सचिवालयमा नै संचालन गरिनेछ ।

नियम- ४

(१) पक्षहरुको सम्मेलनले अन्यथा निर्णय गरेकोमा बाहेक, दोस्रो र तेस्रो अधिवेशन वार्षिक रुपमा र त्यसपछि त्यस्तो अधिवेशन प्रत्येक दुई/दुई बर्षमा नियमित रुपले संचालन हुनेछ ।

(२) प्रत्येक नियमित अधिवेशनकै समयमा पक्षहरुको सम्मेलनको अर्को नियमित अधिवेशनको मिति र अवधि तोकिनेछ । उपयुक्त संख्यामा पक्षहरुको उपस्थिति हुन नसकेको अवस्थामा तोकिएको अधिवेशन संचालन गरिनेछैन ।

(३) पक्षहरुको सम्मेलनले आवश्यक ठह-याएमा वा कम्तीमा एक तिहाई सदस्यहरुको समर्थनमा कुनै पक्षको लिखित अनुरोधपत्र सचिवालयले सबै पक्षहरुलाई ६ महिनाभित्र सूचित गरेको अबस्थामा पक्षहरुको बिशेष अधिवेशन वस्नेछ ।

(४) प्रकरण ३ अनुसार बिशेष अधिवेशन बोलाउने सम्बन्धको निवेदनमा कम्तीमा एक तिहाई सदस्यहरुको समर्थन प्राप्त भएको मितिले ६० दिन भित्र बिशेष अधिवेशन बस्नेछ ।

नियम - ५

नियमित अधिवेशनका सम्बन्धमा सो अधिवेशन बस्ने मिति र स्थान उल्लेख गरेको सूचना कम्तीमा ६० दिन अगावै र बिशेष अधिवेशनका सम्बन्धमा कम्तीमा ३० दिन अगावै सचिवालयले सबै पक्षहरुलाई पठाउनेछ ।

नेपाल कानून आयोग

कार्यसूची

नियम -६

सचिवालयले ब्यूरोको सल्लाह अनुसार प्रत्येक अधिवेशनको प्रारम्भिक कार्यसूची तयार गर्नेछ ।

नियम -७

नियमित अधिवेशनका लागि तयार पारिएको अस्थायी कार्यसूचीमा आवश्यकता अनुसार देहायका बिषयहरु समावेश गर्न सकिनेछ :-

(क) महासन्धिका धाराले निर्दिष्ट गरेका विषय लगायत धारा २३ मा उल्लेखित बिषयहरु;

(ख) अघिल्लो अधिवेशनमा निर्णय गरिएका बिषयहरु;

(ग) नियम १३ ले निर्दिष्ट गरेका बिषयहरुः;

(घ) प्रस्तावित बजेट र लेखा एवं वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धमा उत्पन्न बिषयहरु ;

(ङ) पक्षहरुको सम्मलेनले तय गरेको ढाँचामा प्रत्येक पक्षले प्रस्तुत गर्ने प्रतिवेदन सम्बन्धी बिषय;

(च) सहायक अंगहरुबाट प्राप्त प्रतिवेदन;

(छ) प्रारम्भिक कार्ययोजना प्रेषित गर्नु पूर्व पक्षहरुले प्रस्ताव गरी सचिवालयले प्राप्त गरेको महासन्धि कार्यान्वयनसंग सम्बन्धित बिषयहरु ।

नियम -८

प्रत्येक नियमित अधिवेशनमा नियम २९, ३० र ३१ अनुसार अधिवेशन शुरु हुने दिन भन्दा कम्तीमा ६० दिन अगावै आधिकारिक भाषामा प्रारम्भिक कार्यसूची लगायत अन्य दस्तावेजहरु संलग्न गरि सचिवालयले सबै पक्षहरु र पर्यवेक्षकहरु लाई पठाउने छ ।

नेपाल कानून आयोग

नियम -९

नियम ७ को प्रकृया पुरा गरी कुनै पक्षद्वाराकार्यसूचीमा समावेश गर्नका लागि प्रस्ताव गरेको बिषय नियमित अधिवेशन हुरु हुने दिन भन्दा १० दिन अगावै सचिवालयले प्राप्त गरेमा व्यूरोको परामर्श लिई पुरक अस्थायी कार्यसूचीमा त्यस्ता बिषय समावेश गर्नेछ ।

नियम -१०

पक्षहरुको सम्मेलनले अस्थायी कार्यसूची साथसाथै पूरक अस्थायी कार्यसूचीहरुको जाँच गर्नेछ । नियमित अधिवेशनमा स्वीकार गरिने कार्यसूचीमा पक्षहरुको सम्मेलनले कुनै बिषय थप गर्न, हटाउन, परिवर्तन वा संशोधन गर्न सक्नेछ ।

नियम -११

नियमित अधिवेशनको समयमा पक्षहरुको सम्मेलनले उपयुक्त ठह-याएका वा बिशेष अधिवेशन बोलाउन अनुरोध गरिएको निवेदनमा निर्देशित गरिएका बिषयहरुमात्र प्रत्येक बिशेष अधिवेशनका लागि तयार गरिएका प्रारम्भिक कार्यसूचीमा संलग्न गरिनेछ ।

नियम- १२

(१) सचिवालयले प्रस्तुत गरिने मुख्य कार्यसूचीका बिषयहरु प्रशासनिक, वित्तीय एवं वजेट कार्यान्वयनका सम्बन्धमा अधिवेशनमा पेश गर्नु पुर्व नै सम्मेलनद्वारा विचार गरिनेछ ।

(३) पक्षहरुको सम्मलेनले अन्यथा निर्णय गरेकोमा वाहेक, प्रशासनिक, बित्तीय एवं वजेट कार्यान्वयनका सम्बन्धमा पर्ने असरहरु बारे सचिवालयले सम्मेलनलाई प्रतिवेदन प्रस्तुत गरेको ४८ घण्टापछि मात्र मूख्य कार्यसूचीका बिषयहरु माथि छलफल गरिनेछ ।

नियम -१३

पक्षहरुको सम्मलेनले अन्यथा निर्णय गरेकोमा बाहेक, नियमित अधिवेशनका कार्यसूचीमा संलग्न कुनै बिषयमाथि छलफल नगरिएमा वा छलफल गर्न छुट

नेपाल कानून आयोग

भएमा त्यस्ता बिषयहरु आगामी अधिवेशनका लागि प्रस्तुत गरिने अस्थायी कार्यसूचीमा स्वतः समावेश हुनेछन् ।

सचिवालय

नियम १४

(१) सचिवालयको प्रमुख वा सचिवालयको प्रमुखद्वारामनोनित निजको प्रतिनिधिले पक्षहरुको सम्मेलन र यस्का सहायक अंगका अधिवेशनमा समान हैसियतले काम गर्नेछन् ।

(२) सचिवालयको प्रमुखले पक्षहरुको सम्मेलन तथा यस्का सहायक अंगहरुलाई उपलव्ध भएसम्म आवश्यक जनशक्ति एवं स्रोत साधन उपलव्ध गराउनेछ र त्यस्ता जनशक्तिलाई व्यवस्थापन र निर्देशित गर्नेछ साथै पक्षहरुको सम्मेलनको व्यूरो एवं सहायक अंगहरुलाई उपयुक्त सल्लाह र सहयोग प्रदान गर्नेछ ।

नियम १५

सचिवालयले महासन्धिको धारा २४ मा उल्लेख भएका कार्यहरुको अतिरिक्त देहाय बमोजिमका कार्य समेत गर्नेछः-

(क) अधिवेशनको समयमा भाषा अनुवादको व्यवस्था;

(ख) अधिवेशनका कागजातहरु संकलन, अनुवाद, प्रकाशन तथा वितरण;

(ग) अधिवेशनका कागजातहरुको प्रकाशन र वितरण,

(घ) अधिवेशनका निर्णयहरुको तयारी र अभिलेख;

(ङ) अधिवेशनका कागजातहरु व्यवस्थित गरी सुरक्षित राख्ने प्रबन्ध,

(च) पक्षहरुको सम्मेलनका लागि आवश्यक पर्ने अन्य कार्यहरु सम्पादन गर्ने ।

नेपाल कानून आयोग

प्रतिनिधित्व र अख्तियारनामा

नियम १६

मुख्य प्रतिनिधि सहितको प्रतिनिधिमण्डलद्वाराप्रतिनिधित्व गरी अधिवेशनमा पक्षको सहभागिता जनाईनेछ र त्यस्तो प्रतिनिधिमण्डलमा आवश्यकता अनुसार अख्तियार प्राप्त प्रतिनिधिहरु, वैकल्पिक प्रतिनिधि र सल्लाहकार रहनेछन् ।

नियम -१७

कुनै वैकल्पिक प्रतिनिधि वा सल्लाहकारले प्रतिनिधिमण्डलको मुख्यले तोके अनुसार प्रतिनिधिको हैसियतले कार्य गर्न सक्नेछ ।

नियम १८

प्रतिनिधिहरुको अख्तियारनामा लगायत वैकल्पिक तथा सल्लाहकारहरुको नाम यथासम्भव अधिवेशन शुरु हुनुभन्दा २४ घण्टा अगावै सचिवालयमा पेश गर्नु पर्नेछ । प्रतिनिधिमण्डलमा कुनै परिवर्तन गर्नु परेमा सो को जानकारी समेत सचिवालयमा पेश गर्नुपर्नेछ । राष्ट्र वा सरकार प्रमुख, परराष्ट्र मन्त्री, स्वास्थ्य मन्त्री वा अन्य कुनै सक्षम सरकारी अधिकारीले अख्तियारनामा जारी गर्नेछ, क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनका हकमा भने त्यस्तो अख्तियारनामा संगठनको सक्षम अधिकारीले जारी गर्ने छ ।

नियम -१९

व्यूरोले अख्तियारनामाहरुको जाँच गरी पक्षहरुको. सम्मेलनलाई सो सम्बन्धी प्रतिवेदन पेश गर्नेछ ।

नियम -२०

अख्तियारनामा पछि स्वीकार गर्ने गरी निर्णय बांकी राखेर पक्षहरुको सम्मेलनले प्रतिनिधिहरुलाई अस्थायी रुपमा अधिवेशनमा भाग लिन सक्ने अधिकार प्रदान गर्नेछ ।

नेपाल कानून आयोग

अधिकारीहरु

नियम -२१

१. पक्षहरुको सम्मेलनले प्रथम नियमित अधिवेशनमा उपस्थित सबै पक्षका प्रतिनिधिहरुमध्ये बाट एक जनाले प्रतिवेदक (रेपोटर) को कार्य गर्ने गरी निर्वाचन द्वारा१ जना अध्यक्ष र ५ जना उपाध्यक्षको छनौट गर्नेछ । ती अधिकारीहरुले पक्षहरुको सम्मेलनको व्यूरो गठन गर्नेछन् । विश्व स्वास्थ संगठनका हरेक क्षेत्रमा एउटा व्यूरो सदस्यले प्रतिनिधित्व गर्नेछ । पक्षहरुको सम्मेलनको नियमित दोस्रो अधिवेशनको समय समाप्त नभएसम्म र सो वीचमा हुने बिशेष अधिवेशनमा समेत अध्यक्ष र उपाध्यक्षले कार्य गर्नेछन् ।

(२) सम्मेलनको दोस्रो र त्यसपछिका मुख्य अधिवेशन समाप्त हुनुपूर्व नै पक्षहरु मध्येबाट आगामी अधिवेशनका लागि व्यूरो गठनका लागि अधिकारीहरुको निर्वाचन हुनेछ । अधिवेशन शुरु भई अर्को अधिवेशनको समाप्ति नहुन्ज्यालसम्म तथा बीचमा हुने बिशेष अधिवेशनको समयमा समेत त्यस्ता अधिकारीहरुकै कार्यकाल रहेको मानिने
छ ।

(३) अध्यक्ष र प्रतिवेदक (रेपोटर) को कार्यालय विश्व स्वास्थ्य संगठनका क्षेत्रहरुमा पालैपालो रहनेछ ।

(४) पक्षहरुको सम्मेलनको अधिवेशनमा अध्यक्षले सोही हैसियतमा भाग लिनेछ तर सोही समयमा पक्षका तर्फबाट निजलाई मतदान गर्ने अधिकार प्राप्त हुने छैन । त्यस्तो अबस्थामा पक्षले अधिवेशनमा प्रतिनिधित्वका लागि अर्को प्रतिनिधि छनौट गर्नेछ र निजले मतदानको अधिकार प्रयोग गर्नेछ ।

(५) खास प्रयोजनका लागि कुनै सहायक अंगको अध्यक्षलाई व्यूरोले आमन्त्रण गर्न सक्ने छ ।

नियम २२

(१) यस नियमावलीमा अन्यत्र उल्लेख गरिएका कुराहरुका अतिरिक्त अध्यक्षलाई अधिवेशनको प्रारम्भ र समापनको घोषणा गर्ने, अध्यक्षताग्रहण गर्ने, नियम पालना भए नभएको निरीक्षण गर्ने, बक्ताको बोल्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्ने, मतदानका लागि बिषय राख्ने र निर्णयको घोषणा गर्ने अधिकार हुनेछ । यस नियमावलीको अधीनमा रही निजले बैठक सही ढङ्गले संचालित र कार्यबाही अगाडि बढाउने सम्वन्धमा आवश्यक नियन्त्रण र कारवाई गर्नेछ ।

(२) अध्यक्षले पक्षहरुको सम्मेलनमा वक्ताहरुको सूची बन्द गर्न, प्रत्येक वक्ताले वोल्ने समयको सिमा तोक्न, कुनै प्रश्न माथि कतिपटक जवाफ दिने भन्ने कुरा निर्धारण गर्न, छलफल स्थगन र बन्द गर्न वा बैठकको अन्त्य गर्न प्रस्ताव पेश गर्न सक्ने छ ।

(३) कार्यसंचालन गर्दा अध्यक्षले पक्षहरुको सम्मेलनद्वाराप्रदान गरिएको अख्तियारीको अधीनमा रही अधिकारको प्रयोग गर्नेछ ।

नियम २३

(१) अधिवेशन चलिरहेको समयमा वा अधिवेशनको कुनै समयमा अध्यक्षको अनुपस्थिति भएमा निजको सट्टा उपाध्यक्षले अध्यक्षको हैसियतका रुपमा काम गर्नेछ । त्यसरी नियुक्त भएको उपाध्यक्षले पक्षको प्रतिनिधिका रुपमा मतदानको अधिकार प्रयोग गर्न पाउनेछैन ।

(२) उपाध्यक्षबाट अध्यक्षको हैसियतले काम गर्दा निजले अध्यक्षलाई प्राप्त अधिकार तथा कर्तव्य समान रुपले प्रयोग गर्न पाउनेछ ।

नियम २४

(१) व्यूरोको कुनै अधिकारीले राजीनामा दिए वा अन्य कारणले कार्यालयमा तोकिएको समयसम्म काम गर्न असमर्थ भए सम्बन्धित पक्षले निजको सट्टा बांकी अवधिका लागि अर्को प्रतिनिधि नियुक्त गर्नेछ ।

(२) अन्तर अधिवेशनको समयमा यदि अध्यक्षले काम गर्न असमर्थ भएमा निजको सट्टामा उपाध्यक्षले कार्य गर्नेछ त्यस्तो अबस्थामा उपाध्यक्षको वरिष्ठताक्रम

अनुसार कसलाई अध्यक्षका रुपमा कार्य गर्न अनुरोध गर्ने भन्ने बिषय अधिवेशनको समयमा मतदान भएको अबस्थामा गोलाप्रथाद्वारा निर्धारण गरिनेछ ।

सहायक अंग

नियम २५

(१) महासन्धिको उद्देशयप्राप्तिका लागि पक्षहरुको सम्मेलनले धारा २३.५ (च) अनुसार आवश्यक सहायक अंगहरु स्थापना गर्नेछन् ।

(२) पक्षहरुको सम्मेलनले त्यस्ता सहायक अंगहरुले गर्नुपर्ने कार्य, उद्देश्य, समयावधि र बजेट निर्धारण गर्नेछ र त्यस्ता संगठनको कार्य विभाजन सो संस्थाको अध्यक्षले अनुरोध गरे अनुसार उपयुक्त तरिकाले संयोजन सम्मेलनको अध्यक्षले मिलाउनेछ ।

(३) नियम २६-२८ मा गरिएको व्यवस्थावाहेक पक्षहरुको सम्मेलनद्वारानिर्धारण गरेको कुनै हेरफेरको अधीनमा रही सहायक अंगहरुका कार्यवाहीमा त्यस्तो हेरफेर यथायोग्य गरिएको परिवर्तन सहित (Mutatis mutandis) नै लागू हुनेछन् ।

नियम २६

सहायक अंगहरुका लागि खुल्ला नगरिएको अधिवेशनमा सम्मेलनको बहुसंख्यक पक्षहरुले निर्णय गरेमा त्यस्ता संगठनहरुलाई सहभागी गराउन र गणपुरक संख्या निर्धारण गर्न सक्नेछन् । खुल्ला गरिएकोमा भने पक्षहरुको एक चौथाई संख्याले गणपुरक संख्या निर्धरण हुनेछ ।

नियम २७

(१) पक्षहरुको. सम्मेलनले आफ्नो अधिवेशनकै समयमा सहायक अंगहरुको अधिवेशन पनि समानान्तर रुपले संचालन गर्न मिति र स्थान तोक्नेछ ।

(२) पक्षहरुको सम्मेलन वा सम्बन्धित सहायक अंगले बन्देज नलगाएमा सहायक अंगहरुको अधिवेशन र वैठक सार्वजनिक रुपमा संचालन हुनेछ । प्रस्तुत नियम महासन्धिको धारा ५.३ अनुकूल नै लागू हुनेछ ।

नियम २८

(१) पक्षहरुको सम्मेलनले अन्यथा निर्णय गरेकोमा वाहेक सहायक अंगले नै सो अंगको अध्यक्षको नियुक्ति गर्नेछ । प्रत्येक सहायक अंगले भौगोलिक, लैंगिक र विकासोन्मुख तथा विकसित राष्ट्रको समान प्रतिनिधित्व गराउने सिद्धान्तलाई विचार गर्दै आवश्यक कर्मचारीहरुको नियुकत गर्नेछन् । त्यस्ता कर्मचारीहरुको पदावधि दुई कार्यकालभन्दा बढी हुने छैन ।

(२) सम्बन्धित प्रतिनिधिमण्डलको सदस्यको हैसियतले बाहेक न सहायक अंगको अध्यक्ष न त अध्यक्षको हैसियत प्राप्त उपाध्यक्षले मतदान गर्न पाउने छ । यस्तो अबस्थामा नियम ४९.१ अनुसारको मतदान गर्ने अधिकार प्रयोग गर्न पाउनेछन् ।

पर्यवेक्षक

नियम -२९

(१) महासन्धिमा पक्ष नभएका विश्व स्वास्थ्य संगठनका कुनै सदस्य राष्ट्र, विश्व स्वास्थ्य संगठनसंग आवबद्ध रहेका सदस्य, वा महासनिधमा पक्ष नभएका तर संयुक्त राष्ट्र संघका कुनै पनि सदस्य राष्ट्र यस्का विशिष्टीकृत निकायहरु वा अन्तर्राष्ट्रिय आणविक उर्जा संगठन, महासन्धिको धारा १(ख) अनुसार तोकिएका तर महासन्धिमा पक्ष नरहेका कुनै क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनहरु पक्षहरुको सम्मेलनको सार्वजनिक अधिवेशन वा सहायक अंगको कुनै वैठकमा पर्यवेक्षकका रुपमा उपस्थित हुन सक्ने छन् ।

(२) यस नियम अनुसार सार्वजनिक अधिवेशनमा पर्यवेक्षकको हैसियत प्राप्त गरेका सहभागीहरुले मतदान गर्न पाउने छैनन । तथापि पक्षहरुले बोलिसकेपछि त्यस्ता पर्यवेक्षकले वोल्न पाउने छन् । क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनले आफ्नो हैसियत तथा क्षेत्राधिकार भित्रका बिषयमा मात्र बोल्न पाउनेछन् ।

नियम ३०

(१) कुनै पनि अन्तर्राष्ट्रिय अन्तर सरकारी संगठनले पर्यवेक्षकको हैसियत प्राप्त गर्न सचिवालयमार्फत् निवेदन दिन सक्नेछ र पक्षहरुको सम्मेलनले महासन्धिको धारा

नेपाल कानून आयोग

५.३ लगायत प्रस्तावनाको १७ औं तथा १८ औं *प्रकरण लाई समेत* विचार गर्दै पर्यवेक्षकको मान्यता दिन सक्नेछ ।

(२) यस्ता पर्यवेक्षकहरुले मतदान गर्न नपाउने हैसियत स्वरुप पक्षहरुको सम्मेलनको सार्वजनिक अधिवेशन वा यस्का सहायक अंगका वैठकमा उपस्थित हुन पाउने छन् । यस्ता पर्यवेक्षकले नियम २९ अनुसार हैसियत प्राप्त गरेका पर्यवेक्षकले वोलिसकेपछि मात्र वोल्न पाउनेछन् ।

नियम ३१

(१) विश्व स्वास्थ्य संगठनको सूर्ति नियन्त्रणसंग सम्बन्धित अवधारणा (फ्रेमवर्क) सम्बन्धी महासन्धि अन्तर्गतको अन्तरसरकारी वार्ता निकाय र सो महासन्धि अर्न्तगत खुल्ला गरिएको अन्तरसरकारी कार्य समूहमा पक्षहरुको सम्मेलनले पर्यवेक्षकलाई अख्तियारी गर्नेछ ।

(२) महासन्धिको भावना, उद्देश्य र सिद्धान्तसंग तादाम्यता राख्ने उद्देश्य र गतिविधि संचालन गर्ने अन्य अन्तर्राष्ट्रिय र क्षेत्रीय गैर सरकारी संस्थाहरुले पर्यवेक्षकको हैसियत प्राप्त गर्न निवेदन दिन सक्नेछन् । त्यस्ता निवेदकहरुलाई पक्षहरुको सम्मेलनले महासन्धिको धारा ५(३) लगायत प्रस्तावनाको १७ औं तथा १८ औं *प्रकरण लाई समेत* विचार गर्दै र सचिवालयको प्रतिवेदनलाई समेत मध्यनजर राख्दै पर्यवेक्षकको हैसियत प्रदान गर्न सक्नेछ । त्यस्ता निवेदनहरु अधिवेशन शुरु हुनुभन्दा ९० दिन अगावै सचिवालयमा दर्ता गर्नुपर्नेछ ।

(३) पक्षहरुको सम्मेलनले प्रत्येक गैर सरकारी संस्थाहरुको अख्तियारनामालाई कुनै पनि नियमित अधिवेशनमा पुनरावलोकन गर्नेछ र पर्यवेक्षकको हैसियत प्रदान गरिरहन उपयुक्त भए नभएको निर्णय गर्नेछ ।

(४) यस नियम अनुसार पर्यवेक्षकको हैसियत प्राप्त गरेका गैर सरकारी संस्थाहरुले पक्षहरुको सम्मेलन र यस्का सहायक अंगहरुको सार्वजनिक वैठकमा भाग लिन पाउने छन् तर मताधिकारको हक प्राप्त हुनेछैन । यस्ता पर्यवेक्षकले नियम २९ र

नेपाल कानून आयोग

३० अनुसार हैसियत प्राप्त गरेका पर्यवेक्षकले वोली सकेपछि मात्र बोल्न पाउनेछन् ।

कार्यसंचालन

नियम -३२

(१) पक्षहरुको सम्मेलनले बनदेज नलगाएमा, अधिवेशन सार्वजनिक रुपमा संचालन हुनेछ ।

नियम ३३

पक्षहरुले प्रस्तुत गर्ने कुनै प्रस्ताव वा संशोधन प्रस्ताव सामान्यतया लिखित रुपमा कुनै एक आधिकारिक भाषामा सचिवालयमा दर्ता गर्नुपर्नेछ । त्यस्तो प्रस्तावहरु सचिवालयले सबै पक्षहरुलाई उपलव्ध गराउनेछ । बैठक शुरु हुनुभन्दा २४ भण्टा भन्दा कम समयमा उपलव्ध गराइएको त्यस्तो प्रस्ताव सम्बन्धी सूचनालाई मान्यता दिइने छैन । तथापि, पक्षहरुको सम्मेलनले जानकारीमा नल्याईएका वा सोही दिनमात्र जानकारी गराईएका प्रस्ताव वा संशोधनहरुमा आवश्यक छलफल र विचार विमर्श गर्न अधिकार प्रदान गर्न सक्नेछ ।

नियम ३४

(.१) पक्षहरुको सम्मेलनको बैठकको प्रारम्भिक कार्य संचालनका लागि सदस्य राष्ट्रहरुको बहुमतद्वारागणपूरक संख्या निर्धारण गरिनेछ । कुनै निर्णय गर्नका लागि पक्ष राष्ट्रहरुको दुई/तिहाई उपस्थिति आवश्यक पर्नेछ ।

(२) क्षेत्रीय आर्थिक एकीकरण संगठनको हैसियत भित्रका बिषयमा निर्णय गर्नुपर्दा गणपुरक संख्या निर्धारण गर्दा सो संगठनले महासन्धिको धारा ३२ (२) अनुसार मतदान गर्ने संख्या वरावर नै उपस्थिति संख्या गणना गरिन्छ ।

नियम ३५

(१) अध्यक्षको पूर्व स्वीकृति विना कुनै पनि प्रतिनिधिले अधिवेशनमा वोल्न पाउनेछैन । नियम ३६ , ३८ र ४२ अनुसार वक्ताहरुले जुन कममा आफूले बोल्ने इच्छा व्यक्त गरेको छ सोही अनुसार अध्यक्षले उनीहरुलाई बोल्ने अवसर प्रदान गर्नेछ ।

नेपाल कानून आयोग

महासचिवले वोल्ने बक्ताहरुको सूची तयार पार्नेछ । यदि कुनै वक्ताको टिप्पणी छलफलका बिषयसंग सम्बन्धित नदेखिए क्रम अनुसारको अर्को वक्तालाई बोल्नका लागि अध्यक्षले अनुमति दिनेछ ।

(२) छलफलको. समयमा अधयक्षले वक्ताहरुको सूची उद्घोषण गर्न सक्नेछ र पक्षहरुको सम्मेलनको सहमतिमा सूची बन्द भएको घोषणा गर्नेछ । तथापि, सूची बन्द भएपछि पश्चात पनि कुनै वक्ताको भनाई उचित देखिएमा अध्यक्षले खास प्रतिनिधिलाई प्रत्यूतर दिने अधिकार प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(३) पक्षहरुको सम्मेलनले अध्यक्ष वा अन्य कुनै पक्षको प्रस्तावमाथि प्रत्येक वक्तालाई प्रदान गरिएको समय र एकजना प्रतिनिधिले कतिपटक सम्म वोल्न पाउने भन्ने सिमा निर्धारण गर्न सक्ने छ । यस्तो निर्णय लिनु पूर्व दुई जना प्रतिनिधिले पक्षमा र दुईजनाले प्रस्तावको विपक्षमा वोलिसके पछि मात्र त्यस्तो सीमा निर्धारण गरिन्छ । सीमा निर्धारण गरिसकिए पछि पनि कुनै वक्ताले आफूलाई तोकिएको सीमा भन्दा बढी समय लिएमा अध्यक्षले क्रममा रहेको अर्को बक्तालाई वोल्ने समय प्रदान गर्नेछ ।

नियम ३६

(१) सहायक अंगले तय गरेको निर्णयहरुमा व्याख्या गर्ने उद्देश्यका लागि सहायक अंगको अध्यक्ष वा प्रतिवेदक (रेपोटर) लाई निर्णयकर्ताको मुख्य भूमिका प्रदान गर्न सकिनेछ ।

(२) जानकारी प्रदान गर्न र स्पष्टीकरण वा व्याख्याका लागि विचारार्थ उत्पन्न भएका कुनै प्रश्नका सम्बन्धमा अध्यक्षले सचिवालयको प्रमुख वा निजले तोकेको सचिवालयको कुनै सदस्यलाई मौखिक वालिखित जानकारी उपलव्ध गराउन आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

नियम ३७

अनुरोध गर्ने पक्षलाई अध्यक्षले प्रतिउत्तर राख्ने अधिकार प्रदान गर्नेछ । प्रतिउत्तर पेश गर्ने प्रतिनिधिले आफ्नो अधिकार प्रयोग गर्दा बैठकको अन्त्यमा यथासम्भव छिटो र संक्षिप्त रुपमा आफ्ना भनाई राख्न पर्नेछ ।

नियम ३८

छलफल अवधिको जुनसुकै समयमा कुनै प्रतिनिधिले कुनै विषयवस्तु नियमावलीले निर्दिष्ट गरेका कुराहरु विपरीत पेश भएको वा अधिकारक्षेत्र वाहिर गई प्रस्तुत भएको भनी प्रश्न उठाउन सक्नेछ र नियमावली अनुसार अध्यक्षले तुरुन्तै सो उपर आदेश गर्न पाउनेछ । कुनै प्रतिनिधिले अध्यक्षको आदेश उपर पुनरावलोकन गर्न सक्नेछ । प्रतिनिधिद्वारागरिएको त्यस्तो पुनरावेदन तत्काल मतदानका लागि प्रस्तुत गरिनेछ । उपस्थिति पक्षहरु र मतदानको वहुमतले त्यस्तो आदेश लाई अमान्य घोषित नगरेसम्म कायम रहनेछ । त्यस्तो प्रश्न उठाउने प्रतिनिधिले छलफल चलिरहेको समयमा बिषयको सारतत्वमा वोल्न पाउनेछैन ।

नियम ३९

(१) कुनै बिषयमा छलफल चलिरहेको समयमा प्रतिनिधिले वैठक स्थगन वा अन्त्य गर्नका लागि प्रस्ताव राख्न सकनेछ । त्यस्तो प्रस्तावका सम्बन्धमा छलफल गरिनेछैन तथापी तुरुन्तै मतदानका लागि प्रस्तुत गरिनेछ ।

(२) यस नियमको प्रयोजनका लागि “बैठकको स्थगन भन्नाले बैठकको कार्यसंचालन केही समयका लागि स्थगन गरिएको र “बैठकको अन्त्य” भनाले अर्को बैठक नबसुन्ज्याल सम्मका लागि वैठकको सम्पूर्ण कार्य संचालन अन्त्य भएको भन्ने सम्भनु पर्छ ।

नियम ४०

कुनै बिषयमा छलफल चलिरहेको अबस्थामा, कुनै प्रतिनिधिले छलफलमा उठेको प्रश्न सम्बन्धी विवादको अन्त्य होस् भनी प्रस्ताव राख्न सक्नेछ । प्रस्तावको प्रस्तावकका अतिरिक्त दुईजनाले प्रस्तावको समर्थन र दुई जनाले प्रस्तावको विपक्षमा बोलिसकेपछि त्यस्तो प्रस्ताव तुरुन्तै मतदानका लागि राखिने छ ।

नेपाल कानून आयोग

नियम ४१

कुनै प्रतिनिधिले जुनसुकै समयमा वा कुनै अर्को प्रतिनिधिले बोल्ने इच्छा जाहेर नगरेको अबस्थामा छलफल अन्तर्गतको कुनै बिषयको विवाद अन्त गरियोस् भनी प्रस्ताव राख्न सक्नेछ । यदि यस्तो अन्त गरियोस् भन्ने प्रस्ताव विरुद्धमा गरिएको अनुरोध स्वीकार गरिएमा दुईजना वक्तालाई मात्र वोल्न दिई तत्पुश्चात तुरुन्तै सो प्रस्ताव मतदानका लागि प्रस्तुत गरिनेछ । यदि पक्षहरुको सम्मेलनको लागि प्रस्तुत गरिएको सो प्रस्ताव सम्मेलनले अन्त्य गर्ने निर्णय गरेमा अध्यक्षले छलपफल अन्त्य भएको घोषणा गर्नेछ । तत्पश्चात छलफल अन्त्य होस् भनी राखिएको प्रस्ताव पूर्व प्रस्तुत गरिएका प्रस्तावहरुमा मात्र मतदान गर्नेछ ।

नियम ४२

कुनै विषयवस्तु नियमावलीले निर्दिष्ट गरेका कुराहरु विपरीत वा अधिकारक्षेत्र वाहिर गई प्रस्तुत भएको भनी राखिएको प्रस्ताव बाहेकका प्रस्तावहरुले तल उल्लेखित क्रम अनुसार अन्य कुनै सुझाव वा प्रस्तावहरु भन्दा प्राथमिकता पाउनेछन्ः-

(क) बैठकलाई स्थगन गर्न;

(ख) बैठकलाई अन्त्य गर्न;

(ग) छलफलको बिषयलाई स्थगन गर्ने प्रश्न सम्बन्धमा ;

(घ) छलफलको बिषयलाई अन्त्य गर्ने प्रश्न सम्बन्धमा ।

नियम ४२ को अधीनमा रही कुनै बिषयमा छलफल गर्न वा पक्षहरुको सम्मेलनको योग्यता अनुसार निर्णयको लागि आव्हान गरिएको कुनै पनि प्रस्तावका बिषयमा मतहरु ग्रहण गर्नु पुर्व त्यस्लाई मतदानको प्रक्रियामा लगिने छ । प्रस्तावलाई अवलम्बन गर्ने वा पक्षहरुको सम्मेलनलाई बुझाइएको प्रस्तावको संशोधनको प्रश्न सम्बन्धी

नेपाल कानून आयोग

नियम ४३

पक्षहरुको सम्मेलनको सक्षमता सम्बन्धी विषयमाथि निणर्याथ आब्हानका लागि पेश गरिएका प्रस्तावको कुनै विषयवस्तुमा छलफल गर्न वा कुनै प्रस्ताव ग्रहण गर्न वा कुनै प्रस्तावको संशोधन नियम ४२ को अधीनमा रही प्रस्ताव वा संशोधनमाथि उठाईएको प्रश्नमाथि गरिने मतदान पूर्व नै मतदानका लागि राखिनेछ ।

नियम ४४

प्रतिनिधिले प्रस्तुत गरेका त्यस्ता कुनै प्रस्तावको भाग वा संशोधनहरुमा छुट्टाछुट्टै मतदान हुनेछ । प्रस्ताव विभाजनका सम्बन्धमा अनुरोध गरी प्रश्न उठाईएमा, अध्यक्षले दुईजना प्रतिनिधिहरु मध्ये एकले प्रस्तावको पक्षमा र अर्कोले प्रस्तावको बिपक्षमा बोल्नका लागि अनुमति दिनेछ र तत्पश्चात त्यसलाई तुरुन्त मतदानको लागि प्रस्तुत गरिनेछ । सो सम्वन्धमा अध्यक्षले हरेक वक्तालाई वोल्ने समय सिमा तोक्नेछ । यदि विभाजनको प्रस्ताव पारित भएमा सो संग ग्रहण गरिएका प्रस्तावको कुनै भाग वा संशोधन समेतलाई समग्रमा मतदानका लागि राखिनेछ । मतदानमा सो प्रस्तावको कुनै भाग वा संशोधनहरुलाई अस्वीकृत गरिए प्रस्ताव वा उक्त प्रस्तावका संशोधनहरु समष्टीमा नै अस्वीकृत भएको मानिनेछ ।

नियम ४५

प्रस्तावको संशोधनलाई मात्र कारबाईका लागि अगाडि बढाइएको खण्डमा त्यस्तो संशोधनमा मात्र पहिला मतदान गरिनेछ । जव दुई वा सो भन्दा बढी प्रस्तावको संशोधन एकै साथ कारबाईका लागि अगाडि बढाइएको खण्डमा त्यस्ता सबै प्रस्तावहरुमा मतदान नहुन्जेलसम्म पक्षहरुको सम्मेलनले मूल प्रस्ताववाट सबैभन्दा पहिले हटाउनु पर्ने र त्यसपछि कमैसंग हटाउनु पर्ने र सोहि अनुसार बिषयका सम्बन्धमा पहिला मतदान गर्नेछ । जहाँ कुनै एक संशोधनलाई स्वीकार गरिएको खण्डमा अर्को संशोधनलाई अस्वीकृत गरिएको भन्ने कुरा अपेक्षित रुपमा बुझिन्छ र दोस्रो संशोधनलाई मतदान प्रक्रियामा लगिदैन ।

यदि एक वा एकभन्दा बढी संशोधनलाई स्वीकार गरिएमा त्यस्तो संशोधित प्रस्तावमा मतदान गरिन्छ । यदि प्रस्तावको संशोधनलाई वास्तविक प्रस्तावकले स्वीकार गरेमा त्यस्तो संशोधनलाई वास्तविक प्रस्तावको अभिन्न अंगको रुपमा लिइनेछ र त्यसमा छुटै मतदान आवश्यक पर्दैन । कुनै कार्यले प्रस्तावमा थप केही उल्लेख गर्ने, त्यसवाट हटाउने वा प्रस्तावको कुनै अंशलाई पुनरावलोकन गरेमा त्यस्तो कार्यलाई प्रस्तावको संशोधन गर्ने कार्य बुझिन्छ ।

प्रस्तावको विकल्पको रुपमा भएको कुनै कार्यलाई प्रस्ताव गरिएको मानिनेछ ।

नियम ४६

पक्षहरुको सम्मेलनले अन्यथा निर्णय गरेकोमा बाहेक, यदि दुई वा सो भन्दा बढी प्रस्ताव एउटै विषयसंग सम्बन्धित देखिएमा त्यस्ता प्रस्तावहरु जुन क्रममा दर्ता भएका छन् सोही क्रमअनुसार नै मतदान हुनेछ । पक्षहरुको सम्मेलनले प्रस्तावको मतदान पश्चात् अर्को प्रस्तावको मतदान गर्ने वा नगर्ने बिषयमा निर्णय गर्नेछ ।

नियम ४७

कुनै संकल्प वा प्रस्ताव पेश गर्ने प्रस्तावकले मतदान प्रांरम्भ हुनु भन्दा अगाडि जुनसुकै समयमा त्यस्तो संकल्प वा प्रस्ताव फिर्ता लिनसक्नेछ । त्यसरी फिर्ता लिएको प्रस्ताव वा त्यस्तो कार्यलाई अर्को पक्षले पुन प्रस्ताव गर्न सक्नेछ ।

नियम ४८

पक्षहरुको सम्मेलनको दुई तिहाई वहुमतको उपस्थिति र मतदान नभएसम्म एउटा अधिवेशनमा एकपटक पारित वा अस्विकार गरिएको प्रस्तावमाथि निर्णयका लागि पुर्नविचार गरिनेछैन । पुनर्विचार सम्बन्धमा वोल्नका लागि प्रस्तावकहरु मध्ये एकजनालाई प्रस्तावको पक्षमा र दुई जनालाई विपक्षमा वोल्नका लागि अनुमति प्रदान गरिनेछ र तत्पश्चात् उक्त प्रस्तावमाथि तुरुन्तै मतदान प्रक्रिया संचालन गरिनेछ । पहिले नै पारित गरिसकिएको कुनै प्रस्तावसग सम्बन्धित लिखत वा कागजातहरुमा कुनै लेखनको गल्ति वा गणितिय त्रुटिहरु सच्याउनु पर्ने भए सो सम्वन्धी प्रस्तावलाई दुई तिहाई वहुमतद्वारापारित गरी पुर्नविचारका लागि खुला नगरेसम्म त्यस्तो विषयमा छलफल गरिने छैन ।

नेपाल कानून आयोग

मतदान

नियम ४९

१. प्रकरण २ मा गरिएको व्यवस्था बाहेक प्रत्येक सदस्यले एक मत दिन पाउनेछ ।

२. क्षेत्रिय आर्थिक एकिकरण संगठनहरुले आफ्नो क्षमताको आधारमा महासन्धिमा पक्ष रहेका आफ्ना सदस्य राष्ट्रको संख्या जति छ त्यति नै संख्यामा मतदान गर्न पाउने छन् । तर सदस्य राष्ट्रले नै मतदान गरेको खण्डमा त्यस्तो संगठनले मतदान गर्न पाउने छैन । त्यसैगरी सो संगठनले मतदान गरेको अवस्थामा सदस्य राष्ट्रले पनि उक्त अधिकार प्रयोग गर्न पाउने छैन ।

नियम ५०

१. बजेट तथा वित्तिय विषयमा महासन्धिको धारा २३.३ मा उल्लेख भएका वित्तिय व्यवस्था सम्वन्धी नियमहरु संग सामानजस्यता राख्दै सर्वसम्मतिबाट निर्णय लिइनेछ ।

२. पक्षहरुको सम्मेलनले गर्ने अन्य सम्पूर्ण निर्णयहरु सर्वसम्मतिद्वारा सम्झौतामा पुग्नका लागि हरेक प्रकारका प्रयत्न गर्नेछन् ।

३. प्रकरण २ मा उल्लेख भए अनुसारका प्रयत्नहरुबाट पनि सर्वसम्मत निर्णय हुन नसकेमा वा कुनै सम्झौतामा पुग्न नसकेको अवस्थामा पक्षहरुको सम्मेलनले अन्तिम उपायका लागि निम्नानुसारको कारवाही अगाडि बढाउनेछ :-

(क) महासन्धि वा यस नियमावलीले अन्यथा व्यवस्था गरेकोमा बाहेक, पक्षहरुको सम्मेलनमा उपस्थित संख्याको तिन चौथाई भोट सहित मतदानबाट महत्वपूर्ण बिषयहरुमा निर्णय गर्ने,

(ख) कार्यविधिगत बिषयहरुमा पक्षहरुको उपस्थित संख्याको वहुमत भोट सहित मतदानबाट निर्णय गर्ने ।

४. अध्यक्षले कुनै बिषय कार्यविधिगत वा महत्वपूर्ण के हो भन्ने सम्बन्धमा आदेश दिनेछ। अध्यक्षको यस्तो आदेश विरुद्धको कुनै उजूरी तुरुन्तै मतदानका लागि प्रस्तुत गरिनेछ । उपस्थित पक्षहरुको वहुमत सहित मतदानले त्यस्तो निर्णयलाई बदर नगरेसम्म अध्यक्षको निर्णय कायम हुनेछ ।

नेपाल कानून आयोग

नियम ५१

१. निर्वाचन प्रयोजनका लागि बाहेक, सामान्यतया हात उठाएर मतदान गरिनेछ । कुनै पक्षको अनुरोधमा कमअनुसार मत दिइनेछ । पक्षहरुको नामको अंग्रेजी अक्षर अनुसार बर्णानुक्रमको कम मिलाईने छ । सर्वप्रथम मतदान गर्ने पक्षको नाम गोलाप्रथाद्वारा निर्धारण गरिनेछ ।

२. पहिलेनै गोप्य मतपत्रद्वारा निर्धारण गर्ने भन्ने विषयमा पक्षहरुको वहुसंख्यक उपस्थिति सहित मतदानद्वारा निर्णय भए, पक्षहरुको सम्मेलनले बजेट सम्बन्धी विषय बाहेकका कुनै पनि बिषयहरुमा गोप्य मतदान गर्न सक्नेछ । यस नियम अनुसार गोप्य मतपत्रद्वारा मतदान गर्ने वा नगर्ने भन्ने निर्णय हात उठाएर मतदान गरी निर्णय गरिनेछ । यदि पक्षहरुको सम्मेलनले कुनै निश्चित बिषयमा गोप्य मतपत्रद्वारा मतदान गर्ने निर्णय गरेको खण्डमा मतदानका अन्य कुनै पनि उपायलाई अवलम्बन गर्ने निर्णय गर्न सकिने छैन ।

३. पक्षहरुको सम्मेलनमा कुनै विषेश तरिकाले मतदान गरिएमा, अभिलेख नभएको मतले हात उठाएर गरिने मतलाई प्रतिस्थापित गर्ने र अभिलेख भएको मतले हाजिरीलाई प्रतिस्थापित गर्नेछ ।

४. हाजिरी वा अभिलिखित मतमा सहभागी भएको पक्षको मतलाई अधिवेशनको अभिलेखमा समावेश गरिनेछ ।

नियम ५२

१. अध्यक्षले मतदान प्रारम्भ भएको उद्घोष गरेपछि, मतदानको वास्तविक प्रक्रिया संग सम्बन्धित प्रश्नमा कार्यविधि पुरा भएको छैन भन्ने बिषय वाहेकका अन्य कुनै अवस्थामा कुनै पनि उम्मेदवारले मतदान कार्यलाई बाधा पु-याउने छैनन ।

२. मतदानको कार्य सकिएपछि अध्यक्षले पक्षहरुलाई मतका सम्बन्धमा मात्र स्पष्टीकरण दिनको लागि संक्षिप्त धारणा राख्न अनुमति दिन सक्नेछ । प्रस्ताव संशोधित भएको खण्डमा वाहेक, प्रस्तावकले मतका सम्बन्धमा स्पष्टीकरण गर्न आफ्नो धारणा राख्न पाउनेछैन । अध्यक्षले त्यस्तो मतका सम्बन्धमा स्पष्टीकरण दिने समय सिमा तोक्नेछ ।

नेपाल कानून आयोग

नियम ५३

कुन विरोध भएमा वाहेक मतदान गोप्यमत्रद्वारा संचालित हुनेछ । पक्षहरुको सम्मेलनले सहमति भएको उम्मेदवार वा उम्मेदवारको सूचीद्वारा मत नखसालि अगाडि बढ्ने निर्णय गर्न सक्छ । मतपत्र आवश्यक भएको अबस्थामा, अध्यक्षले उम्मेदवारहरु मध्येबाट नियुक्त गरेका दुईजना मत गणकले मत गणना गर्न सहयोग पु-याउनेछन् ।

नियम ५४

१. पक्षहरु उपस्थित भई मतदान गरेसके पछि पनि कुनै व्यक्ति वा पक्षले स्पष्ट वहुमत प्राप्त गर्न नसकेमा सबैभन्दा बढी मत प्राप्त गर्ने दुई उम्मेदवारहरु बीचमा दोस्रो मतदान सिमित गरिनेछ । यदी दोस्रो मतदानमा दुबै उम्मेदवारले बराबर मत प्राप्त गरेमा अध्यक्षले गोलाप्रथा द्वारा एकजनालाई निर्वाचित गर्नेछ ।

२. एकै समयमा र समान अबस्थामा जब दुई वा सो भन्दा बढी पद पूर्ति गर्नुपर्ने भएमा पहिलो मतदानमा सबैभन्दा बढी मत प्राप्त गर्ने उम्मेदवार र उपस्थित पक्षहरुले मतदान गरी बहुमत प्राप्त गरेका त्यस्ता उम्मेदवारलाई मात्र निर्वाचित गरिनेछ ।

३. यदि त्यस्तो बहुमत प्राप्त गरेका उम्मेदवारको संख्या निर्वाचित हुनुपर्ने व्यक्ति वा पक्षहरु भन्दा कम भएमा वांकी ठाउँको पूर्ति थप मतपत्रबाट गरिनेछ र यसरी पूर्ति गर्दा वाँकी ठाउँहरुमा दुईपटक भन्दा बढि गरिनेछैन र पूर्व मतदानमा अत्यधिक मत हासिल गर्ने उम्मेदवारलाई प्रतिवन्ध लगाईने छ ।

तर, तेस्रो अनिर्णायक मतपछि कुनै योग्य व्यक्ति वा पक्षलाई मतदान गरिने छ ।

नियम ५५

कुनै निर्वाचनमा अनुपस्थित नभएमा वाहेक प्रत्येक प्रतिनिधिले मतदानमा निर्वाचनद्वारा पूर्ति हुने संख्या बरावरकै उम्मेदवारलाई निजले मतदान गर्न पाउनेछ ।

नेपाल कानून आयोग

नियम ५६

एक वा सो भन्दा बढी निर्वाचित हुने पदका लागि दुई वा सो भन्दा बढी उम्मेदवारहरुले बराबर मत प्राप्त गरेका कारणले पदपूर्ति हुन नसकेमा, तिनीहरुमध्ये कुन उम्मेदवार निर्वाचित हुने भन्ने निर्धारण गर्न पुनः मतदान गरिनेछ । यो प्रक्रिया आवश्यकता अनुसार दोहो-याउन समेत सकिनेछ ।

भाषाहरु र अभिलेखहरु

नियम ५७

अरविक, चिनीया, अंग्रेजी, फ्रेन्च, रसियन र स्पेनिस भाषाहरु पक्षहरुको सम्मेलनका लागि सवै आधिकारिक र कार्य सम्पादन गर्ने भाषाहरु हुनेछन् ।

नियम ५८

१. आधिकारिक भाषामा व्यक्त भएका भनाईहरु वांकी अन्य आधिकारिक भाषाहरु मा समेत अनुवाद गरिनेछन् ।

२. पक्षले कुनै एक आधिकारिक भाषामा अनुवाद गर्ने व्यवस्था मिलाएमा यसको प्रतिनिधिले आधिकारिक भाषा बाहेक अन्य कुनै भाषामा वोल्न सक्नेछ । सचिवालयको अनुवादकहरुले अन्य कुनै आधिकारिक भाषामा अनुवाद गर्दा पहिले जुन आधिकारिक भाषामा अनुवाद उपलव्ध थियो त्यसमै आधारित भएर अनुवाद गर्नेछन् ।

नियम ५९

पक्षहरुको सम्मेलनका सबै निर्णयका लिखतहरु अन्य सबै आधिकारीक भाषाहरुमा उपलव्ध गराइनेछ ।

नियम ६०

पक्षहरुको सम्मेलनको अधिवेशनमा भएका अभिलेखहरु र सहायक अंगहरुको अधिवेशनका सारांश अभिलेखहरु सचिवालयले छ वटै आधिकारिक भाषाहरुमा दुरुस्त अभिलेख राख्नेछ ।

नेपाल कानून आयोग

नियम ६१

सचिवालयले यथासम्भव उपलब्ध भएसम्मका पक्षहरुको सम्मेलनको र सहायक अंगहरुको अभिलेखहरु राख्नेछ ।

नियम ६२

नियम ६० मा उल्लेख भए अनुसारको अभिलेखको सारांश प्रतिनिधिहरुलाई सकेसम्म चाँडो पठाइनेछ र उनीहरुले केही सच्याउन चाहेमा यस्तो अभिलेख प्राप्त भएको १५ दिनभित्र सचिवालयलाई लिखित रुपमा जानकारी गराउनुपर्नेछ ।

नियम ६३

प्रत्येक अधिवेशन समाप्त हुनासाथ पक्षहरुको सम्मेलनले अंगिकार गरेका अभिलेख, प्रस्ताव, आग्रह र अरु आधिकारिक निर्णयहरुसचिवालयको प्रमुखले अधिवेशनमा निमन्त्रणा गरिएका सहभागी पक्षहरुलाई, राष्ट्रहरुलाई र क्षेत्रीय आर्थिक एकिकृत संगठनहरुलाइ दुरुस्त र संक्षिप्त रुपमा प्रदान गर्नेछ । खुल्ला नगरिएको बैठकका अभिलेखहरु सहभागीलाई मात्र प्रदान गरिनेछ ।

नियम ६४

सार्वजनिक वैठकहरुको दुरुस्त र सारांश अभिलेखहरु र सहायक अंगहरुको प्रतिवेदनहरु प्रकाशित गरिनेछ ।

नियम ६५

सचिवालयको प्रमुखले सहभागी प्रतिनिधिहरुलाई सहज होस् भन्ने हेतुले कार्य सम्पादनका समिति र उपसमितिको सार्वजनिक वैठकको र अधिवेशनको सारांशलाई दैनिकी टिपोटको रुपमा सबै सहभागी प्रतिनिधि मण्डलहरुलाई उपलव्ध गराउनेछ ।

नियम ६६

पक्षहरुको सम्मेलनले सर्वसम्मतिबाट यस नियमावलीको संशोधन गर्न सक्नेछ ।

नेपाल कानून आयोग

महासन्धिको

व्यवस्था लागू हुने

नियम ६७

महासन्धि र यस नियमावलीको व्याख्याका सम्वन्धमा कुनै विवाद उत्पन्न भएको खण्डमा महासन्धि का व्यवस्थाहरु नै लागू हुनेछ ।

नेपाल कानून आयोग